

Λι

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ, ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΤΑ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ
ΚΑΙ Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ Ζ' ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΕΠΕΤΗΡΙΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

και εν τῷ Η' τόμῳ 1931

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ"

1930

BK
K 309

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000334360

Αριθ. εσ. 139002

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ, ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΤΑ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ
ΚΑΙ Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ Ζ' ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΕΠΕΤΗΡΙΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ"

1930

ΤΑ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ
ΚΑΙ
Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ

1. Ἡ σημασία τῶν Ἀγιορειτικῶν ἀρχείων.— Ὁ κατάλογος τοῦ Οὐσπένσκη, αἱ διάφοροι ἐκδόσεις καὶ αἱ γενόμεναι ἐπὶ τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ ἐργασίαι.

Πανθομολογούμενον εἶναι, ὅτι τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἁγίου Ὁρους διέσωσαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐπισήμων Βυζαντινῶν ἐγγράφων ἀπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων καὶ πατριαρχικῶν σιγιλλίων μέχρι τῶν κτηματογράφων, κρισιμογράφων καὶ ιδιωτικῶν δωρητηρίων. Ἐπομένως εἶναι πρόδηλος ἡ σπουδαιότης τῶν ἀρχείων τούτων ἀπὸ τε ἱστορικῆς καὶ τοπογραφικῆς καὶ ἀπὸ ἄλλων ποικίλων ἀπόψεων. Ὁ ἔξιτορῶν τὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν ἔχει ἐπίσης πλεῖστα ν' ἀρυσθῆναι ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Ἁθῶ¹. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον, θὰ γραφῆ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ἡ ἱστορία τῶν μονῶν, ἣτις ἐξογκωθεῖσα διὰ τῶν αἰώνων ποικίλοις θρύλλοις καὶ ἀδеспότοις παραδόσεσιν, ἐπεσκιάσθη τοσοῦτον, ὥστε δυσκόλως νὰ διακρίνωμεν τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς.

Τὸν κατάλογον τῶν παραλειφθέντων ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σπ. Λάμπρου κωδικῶν συντάσσει, ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 55 τῆς βιβλιοθήκης τῶν ἐν Κουσοκαλυβίαις ἀδελφῶν Ἰωασαφαίων ἀγιογράφων², ἐνέτυχον μεταφράσει τοῦ καταλόγου τῶν ἐγγράφων τοῦ Ἁθῶ, ποιηθείση ὑπὸ τοῦ προηγουμένου Φιλαρέτου Βατοπεδινοῦ (οὗ οὐδὲν ἕτερον ἔργον γνωρίζομεν, ἀλλ' οὔτε τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν γένει). Ἐν τῇ ἐπιφυλλίδι τοῦ κώδικος σημειοῦται, ὅτι ἔγραψεν ἐν Βατοπεδίῳ τῷ 1868.

Ὁ κατάλογος οὗτος συνετάχθη ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ εἰς Ἁθῶ ἐπίσκεψιν καὶ ἐδημοσιεύθη

¹ Τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα, τὰ τῶν τίτλων καὶ ἀξιομάτων, οἱ κτηματικοί, φορολογικοί, ναυτικοί, στρατιωτικοί κ.τ.τ. ὄροι, ἴσως ἔχουσιν ἐνταῦθα τὰς καλλιτέρας πηγὰς.

² Κατάλογος τῶν κωδικῶν τῆς ἱερᾶς σκήτης τῶν Κουσοκαλυβίων καὶ τῶν καλυβῶν αὐτῆς συνταχθεὶς ὑπὸ Εὐλογίου Κουρίλα, Λαυριώτου καὶ ἐκδιδόμενος μετὰ προλεγομένων καὶ πινάκων ὑπὸ μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρ. Εὐστρατιάδου (Paris, 1930) σ. 79.

Ῥωσιστὶ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τοῦ Ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἐν Πιερουπόλει 1847 τόμ. 55 σ. 36 - 74, 169 - 200.

Ἡ ἀξία τοῦ καταλόγου τούτου κατεδείχθη ἅμα τῇ δημοσιεύσει αὐτοῦ, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐν διαφόροις περιοδικοῖς καὶ συγγράμμασι μεταφράσεως καὶ ἀνατυπώσεως αὐτοῦ, οἷα τὰ ἑξῆς:

1. Archiv für Wissenschaftliche Kunde von Russland, Berlin 1848, τόμ. VII.

2. Δ. Ἀβράμοβιτς, Περὶ ἁγίου Ὁρους¹ Σερβικὰ καὶ Ἑλλην. ἔγγραφα (ἐν Βελιγραδίῳ, 1847). Οὗτος συνεπλήρωσε τὸν κατάλογον τοῦ Οὐσπένσκη, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐπανέλαβε.

3. Jos. Müller, Historische Denkmäler in den Klöstern des Athos, ἐν τῇ τοῦ Miklosich Slavische Bibliothek I (1851) σ. 123 - 207. (σ. 123 - 146, ὅπου προτάσσονται ἱστορικά περὶ ἁγίου Ὁρους). Ἐντεῦθεν ἔλαβε μόνον τὰ Ἑλληνικὰ ὃ

4. Ζαχαρίας von Lingenthal ἐν τῷ Jus Graeco-Romanum Μέρ. III (Lipsiae 1857) σ. XV - XXVI. Ἐπίσης μέρος μόνον ἐξέδωκε, καὶ δὴ μέχρι τοῦ 1763, καὶ ὃ λαμπρὰν ἱστορίαν περὶ ἁγίου Ὁρους γράφας.

5. V. Langlois, Mont-Athos et ses Monastères, Paris 1867 ἐν τέλει².

Ἐν πάσαις ταῖς ἐκδόσεσι ταύταις οὐ μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγράφων ποικίλλει, -- ἐν οὐδεμιᾷ ἀνετυπώθη ὁ κατάλογος πλήρης -- ἀλλὰ παρελείφθησαν καὶ τὰ προλεγόμενα, ἅπερ εἶναι σπουδαῖα, διότι ἐν αὐτοῖς ὁ Οὐσπένσκης ὁ εἰσδύσας καὶ εἰς τὰ πλέον ἄδυτα τοῦ Ἄθω, πραγματεύεται ἐν ἐκτάσει περὶ τε τοῦ εἴδους καὶ τῆς πολλαπλῆς ἀξίας τοῦ περιεχομένου τῶν ἐγγράφων τούτων³.

Ὁ Ῥώσος οὗτος ὑπῆρξεν εὐτυχῆς κατὰ τοῦτο, διότι πρῶτος ἐγκύψας εἰς τοιαύτας ἐρεῦνας ἐξεμεταλεύθη τὴν ἀφέλειαν καὶ τὸ τέως ἀπονήρευτον τῶν Ἀθωνιτῶν, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν δαψιλῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ Πατριαρχικῶν συστάσεων ἐμαιεύσατο τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν, οἵτινες πίστιν δόντες εἰς τὰς λιπαρὰς ὑποσχέσεις τοῦ ἐπιτηδεῖου τούτου ἀρχιεοδίου περὶ γενναίων ἀνταλλαγμάτων εἰς ἔλέη καὶ συνδρομὰς παρὰ τε τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τοῦ Ῥωσικοῦ λαοῦ, ἤνοιξαν διάπλατα τὰς πύλας τῶν ἀρχείων καὶ θησαυροφυλακίων τῶν μονῶν, καὶ ὅλως ἀνυπόπτως διετέθησαν πρὸς

¹ Ὁ πλήρης τίτλος: Τὸ ἅγιον Ὁρος ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν, καλλιτεχνικὴν καὶ ἱστορικὴν αὐτοῦ ἔποψιν (Σερβιστί).

² Ἐξεδόθη ὡς εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου: Geographie de Ptolémée reprod. photolithograph. κ.τ.λ. ἐκ τοῦ περιφήμου Βατοπ. κώδικος. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ ἁγ. Ὁρους τοῦ Langlois εἶναι δυσεύρετος.

³ Ὁ Müller ὁ πληρέστερον τὸν κατάλογον ἀναδημοσιεύσας παρέλιπε τὰ προλεγόμενα, ἀλλὰ προῦταξε δύο ἄλλων Ῥώσων (Ῥωσιστί) καὶ τοῦ Comptarji (Λατινιστί) καὶ Γερμανιστί ἱστορικά περὶ Ἄθω.

αὐτόν. Ἄλλ' ἀπεδείχθη δυστυχῶς, ὅτι αἱ ὑποσχέσεις ἐκείναι ὑπῆρξαν φροῦ
καὶ ὅτι οὔτε ὁ τόκος τῶν διαρπαγέντων ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη δὲν ἐπληρώθη
τὸ παράδειγμα δ' αὐτοῦ προὐκάλεσεν ἔκτοτε τὴν βουλιμίαν καὶ τῶν Ῥώσων
ἐνταῦθα μοναχῶν, οἵτινες ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν πρὸ πάντων ἐξαριημάτων ἀπα-
λεσαν ἀρχεῖα, βιβλιοθήκας καὶ μουσεῖα.

Ὁ ἀμητὸς τοῦ Οὐσπένσκη ἐξ ἀγίου Ὁρους ὑπῆρξε πλο-
σιώτατος. Οὐδεὶς εὐσεβῆς προσκυνητῆς τοῦ Ἁθῶ ἐπέστρεψέ ποτε εὐ-
χέστερος. Ἀμέσως ἤρξατο διαπραγματευόμενος πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον πε-
πωλήσεως τοῦ πολυτίμου Ἀθωνικοῦ ἐμπορεύματος ἀγνοῶ καὶ ἐὰν τό-
ἐλαβεν ὅσα ἐζήτηι. Ἡ συλλογὴ συνεπληρώθη καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἀν-
τὸν Ἁθῶ περιοδείαν ἐν ἀρχῇ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος κα-
οἱ μὲν πνευματικοὶ καρποὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς 10 εὐμεγέθεις τόμους ὑπὸ
τὸν γενικὸν τίτλον «Χριστιανικὴ Ἀνατολή», τὰ δὲ καθ' οἰονδήποτε τρόπον
συλληθέντα, χειρόγραφοι κώδικες, ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ σπαράγματα αὐτῶν
ὅπου καθίστατο ἀδύνατος ἢ τοῦ ὄλου ἀπόκτησις¹, ἀντίγραφα καὶ παν-
ομοιώτυπα, ἀποτελοῦσι νῦν τὸ σπουδαιότατον τμήμα τῶν χειρογράφων τῆς
ἐν Μόσχᾳ βιβλιοθήκης. Τὸ ὑλικὸν τοῦτο τῶν μετὰ θάνατον καταλειφθέντων
ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη ἐμελέτησαν οἱ ἐξῆς Βυζαντιολόγοι:

1. Β. Βασιλιέφσκη, Περιγραφή τῆς συναγωγῆς Βυζαντινῶν ἐγγρά-
φων τοῦ Πορφυρίου (Οὐσπένσκη) ἐν τῇ Ἐτησίᾳ ἐκθέσει τῆς αὐτοκρατ. δημοσ.
βιβλιοθήκης ἔτους 1883 ἐν Πετροπόλει 1885 (Ῥωσιστί).

2. Jernstedt, Κατάλογος τῶν χρονολογημένων Ἑλληνικῶν χειρογρά-
φων ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ ἐπισκόπου Οὐσπένσκη (ἐνθ' ἄνωτ. τοῦ ἔτους 1887
ἐν Πετροπόλει, Ῥωσιστί).

3. Ρ. Sygku, Περιγραφή τῶν ἐγγράφων τοῦ ἐπισκόπου Πορφυρίου
Οὐσπένσκη ἐν Πετροπόλει 1891 (Ζαπίσκη τῆς αὐτοκρατ. Ῥωσικῆς
Ἀκαδημείας τόμ. 64 παράρτ. 9, Ῥωσιστί).

2. Τὸ περιεχόμενον τοῦ καταλόγου καὶ αἱ ἐπενεχθεῖσαι μεταβολαί.

Τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ καταλόγου τοῦ Οὐσπένσκη ἐθεώρησα ἀναγκαίαν,
διὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ, ὀφείλεται δὲ χάρις εἰς τὴν ἀξιότιμον Διεύθυνσιν
τοῦ ἀξιολόγου τούτου Περιοδικοῦ, ἀναλαβοῦσαν νὰ ἐκτυπώσῃ αὐτόν.

Βεβαίως ἡ ἀναγραφὴ τοῦ Οὐσπένσκη περιέχει μόνον τὰ
σπουδαιότερα, ἀλλ' ἐντεῦθεν γνωσθήσεται τί περιεσώθη μέχρις ἡμῶν.

¹ Ἐπειδὴ ἡ Δαγκέρειος ἐφεύρεσις οὐπω ἦν τότε λίαν διαδεδομένη, διὰ τοῦτο
τὰ κατωτέρω συχνῶς ἀναφερόμενα facsimilia τοῦ Οὐσπένσκη εἶναι ἀποκόμματα
ἐκ τε τῶν κωδίκων καὶ ἐγγράφων, ἀπερ ὡς δεῖγμα προσήρτα εἰς ἕκαστον ἀντίγραφον, ὡς
μὲ διεβεβαίον ὁ φίλος κ. Γ. Παπαμιχαήλ, ἐργασθεὶς εἰς τὸ τμήμα τῶν χειρογρά-
φων τοῦ Οὐσπένσκη. Οὐ μόνον δὲ χειρόγραφα, ἀλλὰ καὶ ἀρχέτυπα ἀπεκόμισεν οὗτος
ἐκ τῶν Βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἁθῶ, ὡς ὁ ἴδιος ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ ὁμολογεῖ.

Εἶναι δὲ ὅλα τὰ ἀναγραφόμενα ἐνταῦθα 722, ἐξ ὧν 234 ἐπιγραφαί. Τῶν πλείονων λέγει ὁ Οὐσπένσκησ ὅτι ἔλαβεν ἀντίγραφα καὶ πανομοιότυπα.

Τὰ ἀρχαιότερα ἔγγραφα, τοῦ μὲν Πρωτάτου εἶναι τοῦ 885,911,945,946 (ἀρ. 27-30), τῆσ δὲ Λαύρας τοῦ 970,997 (ἀρ. 34,240) καὶ τῶν Ἰβήρων τοῦ 958,960,982,984 (ἀρ. 31,32,151,239).

Εἰς τὴν κατάταξιν δὲν ἠθέλησα νὰ ἐπιφέρω μεταβολάς· μόνον ἀντὶ τοῦ κατὰ τμήματα ἀριθμοῦ ἔθηκα τὸν αὖξοντα, εἰς ὃν, χάριν τῆσ ἀκριβείας, ἀνέλυσσα καὶ τὰ συνεπτυγμένως πωσ ἀναγεγραμμένα κεφάλαια, ὡσ βλέπει τις ἐκασταχοῦ. Ἐπίσης ἔθηκα καὶ ἐν ἀρχῇ τὴν χρονολογίαν ἐκάστου ἔγγράφου μεταβολῶν αὐτὴν εἰς τὴν ἀπὸ Χριστοῦ, ἀντὶ τῆσ ἀπὸ κοσμογονίας.

Τὸ λεκτικὸν τῆσ μεταφράσεωσ ἀφῆκα ὡσ εἶχεν, ἵνα ἡ Ἑλληνομάθεια καταδειχθῇ τοῦ μεταφραστοῦ· ἀποκατέστησα μόνον τὴν ὀρθογραφίαν (τὰ ἐσφαλμένα ἐθεώρησα περιττὸν νὰ σημειώσω). Εἰς τινὰ ὅμως μέρη, ἅπερ εἶναι ἐλάχιστα, ἠναγκάσθην, χάριν τῆσ ἐννοίας, νὰ διορθώσω τοὺσ σολοικισμοὺσ. Ἐν σελ. 23 τέλ. 27 τέλ. 37 μέσ. 58 μέσ. καὶ 63 ἀρχ. τοῦ χειρογράφου ὑπάρχει ἐν παρενθέσει ἡ ἀκατανόητος φράσις: «ὄνομα εἰπῶν», ὅπερ σημαίνει, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδόντος τὸ ἔγγραφον λείπει. Καὶ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ εἰπῶν ἔγραφα: λείπει· καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων, ἰδίᾳ ὅμως ἐκ τῆσ φράσεωσ ταύτης, συμπεραίνω, ὅτι ὁ προηγούμενος Φιλάρετος ἦν Ῥῶσσοσ, ἴσωσ ἐξ ἐκείνων, οὓσ αἱ μοναὶ εἶχον ὡσ ἀντιπροσώπουσ πολλάκισ ἐν Ῥωσσίᾳ χάριν ἐλεῶν, οἵτινες ἐρχόμενοι ἔπειτα ἐγκατεβίουσ εἰς τὴν μονήν· καὶ ὄντως ὁ ἀείμνηστος Ἰάκωβοσ Βατοπεδινόσ ἐν τοῖσ ἀπὸ τοῦ 1865-1897 ἀποδημήσασι πρὸσ Κύριον Βατοπεδινόισ ἀναφέρει: «*Προηγ. Φιλάρετοσ ὁ καλούμενοσ Ῥῶσσοσ (†1873)*»¹.

3. Οἱ πρῶτοι ἀρχαιοδίφαι. Βάρσκιῦ, Δαπόντεσ, οἱ Δουριῶται Κύριλλοσ καὶ Θεοδώρητοσ κ. ἄ.

Τῶν ὧδε ἀναγεγραμμένων ἐπισήμων ἔγγράφων τὰ πλεῖστα εἶναι δημοσιευμένα, καὶ τινὰ μάλιστα ἐπανειλημμένως· ἐπειδὴ δὲ πολλοί, καὶ δὴ Ἄγιορειται, λόγιοι, ἀναδημοσιεύουσι καθεκάστην ταῦτα ὡσ ἀνέκδοτα, θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ ἀναγράψω ἐνταῦθα τὰσ σπουδαιοτέρας τῶν ἐκδόσεωσ τούτων καὶ τὰσ ἐργασίας, αἵτινεσ ἐγένοντο ἐπὶ τῶν ἀρχείων τῶν μονῶν.

Πρῶτοσ εἰσ φῶσ ἐνεγκῶν χρυσόβουλλα Ἀθωνικά εἶναι ὁ Ῥῶσσοσ ἱστορικὸσ Βασίλειοσ Βάρσκιῦ εἰσ τὰσ «Περιοδείασ εἰσ τοὺσ ἁγίουσ Τόπουσ» ὡσ ἐπιγράφεται τὸ σπουδαῖον αὐτοῦ ἔργον². Οὗτοσ ἐπεσκέψατο δισ τὸν Ἄθω

¹ Βραχέα τινὰ περὶ τῆσ θεολογίας ὡσ ἐπιστήμησ (Μόσχα 1898) σ. 25.

² Εἰσ ἕκτην ἐκδοσιν τῷ 1885-7 ἐν Πετροπολεῖ, εἰσ δύο τόμουσ.

τῷ 1724 καὶ 1747 ¹, περιέλαβε δ' ἐν τῷ ἔργῳ του τρία ἐπίσημα ἔγγραφα. 1) τὸ λεγόμενον Χρυσόβουλλον Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος τῆς μονῆς Ξηροποτάμου σ. 320-333), 2) τὸ Χατισερὶφ τοῦ Σουλτάν Σελήμ διὰ τὸν ἀνακαινισμόν τῆς μονῆς (σ. 336-348) καὶ 3) τὸ ὑπὲρ τῆς μονῆς Διονυσίου Χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ αὐτοκρ. Τραπεζοῦντος (σ. 377-385).

Δεύτερος ὁ γνωστὸς Λαπόντες ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Πνευματικῇ Τραπεζῇ» (Βενετία 1778) πέντε τὰ ἐπισημότερα τῆς μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου ἔγγραφα ². Ἐντεῦθεν ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ἔμαθε περὶ ἐπισήμων ἔγγράφων τοῦ Ἄθω, ὅπως καὶ ἐκ τῶν διαφόρων Προσκυνηταρίων τῶν μονῶν, ἔνθα ἐδημοσιεύθησαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέρη χρυσοβούλλων καὶ ἄλλαι περὶ αὐτῶν εἰδήσεις.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος διακεκριμένοι Ἀγιορεῖται ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν ἐπισήμων ἔγγράφων τοῦ Ἄθω:

α') Κύριλλος Λαυριώτης προηγούμενος ὁ Πελοποννήσιος ³. Οὗτος ἐπανελθὼν ἐκ Βλαχίας, ἔνθα ἐδίδαξεν ἐν τῇ «Αὐθεντικῇ Ἀκαδημίᾳ» θεολογίαν καὶ φιλολογίαν ⁴, ἠσχολήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου εἰς τὴν τακτοποίησιν τοῦ ἀρχείου τῆς Λαύρας καὶ ἀντέγραψεν ἐπακριβῶς πάντα τὰ χρυσόβουλλα τῆς μονῆς, ὡς καὶ τὰ κτηματολόγια.

β') Ἐτερος Λαυριώτης, ὁ Θεοδώρητος, ἰδὼν ὅτι ὁ κῶδιξ τοῦ Κυρίλλου δὲν ἦτο πλήρης, ἀντέγραψεν αὐτὸν ἐκ νέου, καὶ προσέθετο καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα, πλουτίσας διὰ σπουδαίων σημειώσεων, καὶ οὕτως ἀπέτελεσε τὸν σπουδαιότατον Κώδικα ἀντιγράφων τῆς Λαύρας, ὅθεν ἐξεδόθησαν πλεῖστα εἰς τύπον ⁵. Ἐν φύλλῳ 84^α ἔχομεν τὸν τίτλον:

«Καταγραφὴ γενικὴ πάντων τῶν ἐν τῇ μεγίστῃ Λαύρᾳ σωζομένων χρυσοβούλλων τῶν τε προαντιγραφέντων ἐν τῷ χαρτίνῳ κώδικι παρὰ τοῦ ἔλλογι-

¹ Εἰς τὴν πρώτην περιοδείαν εἶδε καὶ τὸν ἅγιον Ἀκάκιον ἐν Καυσοκαλυβίοις τῷ 1725 (βλ. Εὐλογίου Κουρίλα, Λαυριώτου Ἱστορίαν τοῦ Ἀσκητισμοῦ Α' (1929) σ. 67. Τὸ ἔργον τοῦ Βάρσκιῦ εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο σπουδαῖον, ὡς περιέχον τὰς Χαλκογραφίας τῶν μονῶν τοῦ Ἄθω.

² Ταῦτα ἀπαραλλάκτως ἐπανελάβεν ὁ Χριστοφόρος Ξηροποταμηνὸς εἰς τὸ Ἐγχειρίδιον (Βενετία 1780) σ. 53-63, ἐκτυπώσας καὶ τὸν Παρακλητικὸν κανόνα καὶ τοὺς οἴκους εἰς τὸν τίμιον Σταυρόν.

³ Βλ. βιογραφίαν τούτου ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξ. Λαυριώτου ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Δ' (Περιοδ. Β' 1887) σ. 114-121.

⁴ Εἰς τοὺς καταλόγους τῶν διδασκάλων τῶν δύο πάλαι τῆς Ῥουμανίας Ἀκαδημιῶν, οὓς ἐξεπόνθησαν ὁ τε Εγβίσεανυ καὶ ὁ Δόσιος, δέον νὰ προστεθῇ καὶ οὗτος, ὡς διδάξας τῷ 1769-1771, ἐπὶ διετίαν κατὰ μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου ἐν Κωδ. Λαύρας Η 34 φ. 82.

⁵ Ἐντεῦθεν ὁ τε Ἀλέξανδρος καὶ ὁ ἐκάστοτε δημοσιεύων εἰς τε τὸν «Γρ. Παλαμῶν» καὶ ἀλλαχοῦ ἐμὸς συναδέλφος κ. Σπυρίδων Λαυριώτης, ἀντέγραψαν τὰ Λαυριωτικά ἔγγραφα, ἐνῶ ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ πρωτότυπα δικαίως οὖν φέγει ὁ κ. Γεδεών τὰς ἐργασίας ταύτας τῶν Λαυριωτῶν λογίων.

μου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Κυρίλλου Λαυριώτου τοῦ ἐκ Πελοποννήσου, καὶ ἐπισταμένως ἀντιβληθέντων καὶ ἀντιγραφέντων παρ' ἐμοῦ καὶ τῶν μὴ ἀντιγραφέντων μέχρι τοῦδε, οὔτε παρ' ἐμοῦ οὔτε παρὰ τοῦ προδιαληφθέντος· ἐτελειώθη δὲ τῷ 1803». (βλ. «Ἑλληνικά» 1929, σ. 365 - 384 ἐκτενεστάτην περιγραφήν).

Ὅτι ὁ κώδιξ οὗτος ἀπηρτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀοιδίου προηγουμένου Λαύρας (καὶ Ἐσφιγμένου) Θεοδωρήτου, μαρτυροῦσιν αἱ πολλαπλαῖ ἰδιόχειροι αὐτοῦ σημειώσεις ἐπὶ τῶν ἐγγράφων.

Εἰργάσθη οὗτος ὡς τις κριτικὸς ἐκδότης τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Γνώστης τῆς παλαιογραφίας, ἐξετάζει τὴν ἀυθεντίαν τῶν ἐγγράφων, τὰς χρονολογίας καὶ τὴν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατόρων, πλουτίζει τὰ κείμενα δι' ἱστορικῶν καὶ τοπογραφικῶν σημειώσεων, πραγματεύεται ἔτι περὶ τῆς μορφῆς τῶν χρυσοβούλλων, τῶν σφραγίδων καὶ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, ἰδίως ἐπιμένει εἰς τὴν κατ' ἀρχαιότητα κατάταξιν τῶν ἐγγράφων καὶ συμπληροῖ τὸν τοῦ Κυρίλλου πίνακα (φ. 84^α - 89^β).

Γενικῶς ἐσεβάσθη τὴν λέξιν τοῦ πρωτοτύπου, ἐν πολλοῖς ὅμως διορθοῦται αὐτὴν καὶ τοῦτο δηλοῦται ἀπεριφράστως, ὡς ἐν φ. 26^α π. γ.

«Σημείωσαι ὅτι ἡ τοῦ ἀνωτέρω κηροβόλλου ἀντιγραφή ἐδιωρθώθη κατὰ λέξιν ὁπωσοῦν διὰ τὸ ἀηδὲς τῆς φράσεως, κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν εἶναι ἀπαράλλακτος τῷ πρωτοτύπῳ κατὰ πάντα».

Περιγράφει λεπτομερῶς τὸ μετὰ χεῖρας ἔγγραφο ἐπιμένων καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀσημάντους λεπτομερείας, ὡς ἐν φ. 87^α. «Εἰς ὅλα τοῦ Ἀλεξίου τὰ χρυσοβούλλα φέρονται ἄνωθεν γράμματα σκοτεινὰ καὶ ἀσαφῆ καὶ εἰς στίχος ὡς Λατινικὰ γράμματα περιπελεγμένα φέρων, καὶ ἔξωθεν πάντα βεβαιωμένα εἰς ποῖον μέρος τῶν κριτηρίων τῆς πόλεως σφύζονται, καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως ἔξωθεν ἐπιβεβαιοῦσιν αὐτά. Τὸ παρὸν ἀρχὴν οὐκ ἔχει ἄνωθεν οἱ πρὸ τῶν Παλαιολόγων βασιλεῖς οὐκ ἔχουσι τό: Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἰδιοχείρως, διότι προέγραφεν ὁ γραφεύς: Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς . . . ἰδιοχείρως κάτωθεν ὁ βασιλεὺς ὑπεγράφετο: Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός· καὶ εἰς μερικὰ εὐρίσκεται αὐθις παρὰ τοῦ γραφέως, ὡς νομίζω, διὰ σαφήνειαν: Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ κ.τ.λ. Πάντα τὰ χρυσοβούλλα Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ εἰσὶ χάριτα».

Ἐξεπίτηδες ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ἓνα τῶν ἐπισημοτέρων κωδίκων τοιούτων ἀντιγράφων· ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ὁ λίαν εὐσυνείδητος γραφεὺς αὐτοῦ, καλῇ τῇ πίστει, μετέβαλεν ἐν πολλοῖς τὸ κείμενον. Ἐκάστη μονὴ ἔχει τοιοῦτον κώδικα, ὅσω νεώτερον μάλιστα τόσω χεῖρω. Δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν πιστὴν ἀντιγραφὴν εἰς τοιοῦτους κώδικας, καταρτισθέντας πρὸς πρακτικὸς σκοπούς· πολλάκις μάλιστα ὁ ἀντιγραφεὺς ποιεῖται προσθαφαιρέσεις καλῇ τῇ πίστει, ἐννοεῖται, ἀλλ' ἐνίστε καὶ σκοπίμως. Διὰ τοῦτο οὐδεμίαν βεβαιότητα δύναται νὰ ἔχη τις εἰς τοιαῦτα ἀντίγραφα, ὑπὸ τοῦ

τυχόντος γενόμενα. Δυστυχῶς δὲ πάντες, πλὴν ἐξαιρέσεων, οἱ μέχρι τοῦδε ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Ἁθῶ εἰς φῶς ἐνεγκόντες, ἐχρησιμοποίησαν τοιαῦτα ἀντίγραφα. Καὶ αὐτὸς ὁ πολὺς Οὐσπένσκης δὲν ἐδημοσίευσε τὰ πάντα ἐκ τῶν πρωτοτύπων, ἀλλ' εὐρῶν πολλὰ ἔγγραφα συντεταγμένα καθ' ἱστορικὴν ἀλληλουχίαν καὶ μετὰ ἐξηγήσεων καὶ σχολίων προὔτιμησε ταῦτα. Οἱ τοιαύτας ἱστορίας ἐν Ἁθῶ συμπήξαντες καὶ ἐπωφελέστατοι τῷ Ῥώσῳ ἱστοριοδίφῃ ἀποδειχθέντες, εὖς εἴτε ἐξ ὀλοκλήρου καὶ συνεχῶς παρέλαβεν ἐν τῷ μνημειώδει αὐτοῦ ἔργῳ, εἴτε τμηματικῶς, ἢ καὶ χωρὶς νὰ μνημονεύσῃ ἐξ-εμεταλλεύθη, εἰσὶν οἱ ἑξῆς:

1) Θεοδώρητος προηγούμενος, Λαυριώτης¹. Οὗτος πρῶτος θελήσας νὰ συγγράψῃ ἀληθινὴν τοῦ Ἁθῶ ἱστορίαν ἐξήτασε κριτικῶς τὴν πηγὰς, ἦτοι τοὺς βίους τῶν Ἁγιορειτῶν ἁγίων καὶ τὰ φερόμενα χρυσόβουλλα καὶ ἔγραψεν, ὡς φαίνεται, δοκίμιον ἱστορικὸν² χρησιμοποίησας πρῶτος τὰ ἀρχεῖα τῶν μονῶν καὶ τολμήσας νὰ ἐξελέγξῃ τὰ πλαστὰ χρυσόβουλλα καὶ τὸ ἀνυπόστατον τῶν παραδόσεων. Κατὰ τὰς μαρτυρίας πάντων ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἐλεηλατήθη ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη καὶ ἐν τέλει ἐξηφανίσθη ὑπ' αὐτοῦ. Εὐτυχῶς ὁ Νεασκητιώτης Ἰάκωβος, ἀνεπιὸς τοῦ Θεοδώρητου, εἶχεν, ὡς φαίνεται, ἀντίγραφον καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου συνέπηξε τὴν ἐν πολλοῖς χειρογράφοις σωζομένην Ἀθωνιάδα³. Ἐνταῦθα συναντῶμεν ἐν συνεχείᾳ σχεδὸν πάντα τὰ σπουδαιότερα ἐπίσημα ἔγγραφα (κυρίως τὰ Τυπικὰ καὶ Διοικητικὰ) τοῦ ἁγίου Ὁρους.

2) Ἀμφιλόχιος, ἡγούμενος μονῆς Φιλοθέου⁴. Ὁ Οὐσπένσκης ἀναφέρει ἀπλῶς Φιλοθεϊτικὸν χειρόγραφον, πολλαχοῦ δὲ ἐγκατασπείρει ἀποσπάσματα, καὶ ἐν τέλει ἐντεῦθεν δημοσιεύει πάντα τὰ Τυπικὰ καὶ τινὰ ἄλλα (περὶ ὁρίων) ἔγγραφα τοῦ Ἁθῶ⁵.

3) Ὁ ἀνώνυμος ὁ συνθεὶς τὸν ἱστορικὸν λόγον τῆς μονῆς Κασταμονίτου. Συχνότατα παρενίρει ἀποσπάσματα ἐντεῦθεν ὁ Οὐ-

¹ Οὗτος ἦν Ἰωαννίτης, σύγχρονος τῷ Νικοδήμῳ, βλ. Γεδεών, Ὁ Ἁθῶς σ. 221.

² Ὁ Οὐσπένσκης ῥητικῶς ἀναφέρει, ὅτι ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἐσφιγμένου ἐσφύζετο καὶ τὸ πρωτότυπον καὶ ἀντίγραφον τούτου. Τῷ 1921 μετέβην ἐξεπίτηδες εἰς τὴν μονήν, ἀλλὰ δὲν εὗρον, εἰμὴ κώδικα τῶν ἐπισήμων αὐτῆς ἔγγράφων, ὃν κατήρτισεν αὐτὸς οὗτος ὁ Θεοδώρητος, ὅπως καὶ ἐν Λαύρᾳ, ἐνθα πρῶτος κατέστρωσε καὶ τὸ ἀρχεῖον τῆς Μονῆς.

³ Ἰδιόχειροι κώδικες τοῦ Ἰακώβου σώζονται δύο ἐν ἀγίᾳ Ἄννῃ τῇ Λαυριωτικῇ σκήτῃ, ἕτερος ἐν Κουσοκαλυβίῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ μακαρ. παππᾶ Χαρίτωνος καὶ ἄλλος ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος.

⁴ Τὸ ὄνομα μανθάνομεν παρὰ τοῦ κ. Γεδεών, ὅστις ἐδημοσίευσε τούτου «Υπόμνημα περὶ τῆς μονῆς Χειμάρρου» κριτικὸν (ἐνθ' ἀνωτ. σ. 89-90).

⁵ Χριστιανικὴ Ἀνατολή, Ἁθῶς. (Κίεβον 1877) σ. 259-383. Τὸ χειρόγραφον ἐσφύζετο μέχρι τοῦ 1863, ὅτε εἶδεν αὐτὸ ὁ μακ. Φρεαρίτης (Πανδῶρις τόμ. ΙΕ' σ. 166 ἀναφέρει ἀποσπ. περὶ τῶν Τσακῶνων).

σπένσκη. Ἦτο δὲ ὁ λόγος διηρημένος εἰς τμήματα καὶ περιελάμβανε τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἄθω ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ὅπως διὰ τὸ Φιλοθεϊτικὸν οὕτω καὶ διὰ τὸν ἱστορικὸν λόγον ἐρευνήσας ἐπιμελῶς ἐν ταῖς μοναῖς ταύταις καὶ τοὺς προϊσταμένους ἐξετάσας, οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσω περὶ τῆς ἀπωλείας τῶν σπουδαίων τούτων μνημείων τῆς Ἀγιορειτικῆς ἱστορίας.

Οἱ διαληφθέντες τέσσαρες Ἀγιορεῖται εἶναι οἱ πρόδρομοι τῶν κριτικῶν ἱστορικῶν περὶ Ἄθω μελετῶν, οἵτινες ὡς ἀληθεῖς ἐπιστήμονες μὴ ὑποπτήξαντες ἀπεκήρυξαν τὸ κράτος τῶν παραδόσεων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀυθεντικῶν τῆς ἱστορίας πηγῶν, ἦτοι τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, παρέσχον τὴν συμβολὴν εἰς συγγραφὴν τῆς σοβαρᾶς τοῦ Ἄθω ἱστορίας, ἀντιπροσωπευμένης τέως διὰ τε τῶν λεγομένων Πατρῶν καὶ Προσκυνηταρίων. Ἡ ἱστορία αἰωνίως θὰ ἀναφέρῃ μετ' εὐλαβείας τὰ ὀνόματα αὐτῶν, διότι ἐνεκαινίασαν νέαν περίοδον ἐν ταῖς περὶ Ἄθω ἱστορικαῖς μελέταις. Ἐκτοτε ἔστρεψαν πάντες τὰ βλέμματα πρὸς τὰ ἀρχεῖα τῶν Μονῶν καὶ ἐξεδηλώθη ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μὲν Ἀγιορειτῶν πρὸς τὴν τακτοποίησιν αὐτῶν, τοῦ δὲ ἐπιστημονικοῦ κόσμου πρὸς μελέτην καὶ ἔκδοσιν. Τὰ δεινὰ τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως ἀνεχαίτισαν ἐπὶ 50ετίαν σχεδὸν τὸ ἔργον, ἕως οὗ ὁ Οὐσπένσκης θεμελιώσας τὸ κολοσιαῖον αὐτοῦ ἔργον ἐπὶ τῶν μελετῶν ἐκείνων, ἐπανέφερον αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν.

4. Βιβλιογραφία: Αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις ἐπισήμων Ἀθωνικῶν ἐγγράφων καὶ ἐπιγραφῶν καὶ συγγραφαὶ ὡς καὶ περιοδικὰ περιέχοντα τοιαῦτα.

Τὰ πλεῖστα τῶν ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη ἀναγραφομένων ἐνταῦθα ἐπισήμων ἐγγράφων ἔχουσιν ἤδη δημοσιευθῆ· πλὴν τούτου καὶ ἄλλα ἐλλείποντα ἐνταῦθα τύποις ἔκτοτε ἐγένοντο γνωστά· διὰ τοῦτο ἀντὶ νὰ θέσωμεν ὑποσελιδίως τὰς παραπομπάς, ἀναγράφομεν ὧδε κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰς σπουδαιοτέρας τῶν πηγῶν, εἰς ἃς καταφεύγων ὁ βουλόμενος εὕρισκει ἐπίσημα τοῦ Ἄθω ἔγγραφα δεδημοσιευμένα. Κατάλογον δέ, πλὴν τοῦ κατὰ τὸ 1921 τοῦ ἀρχείου τοῦ Πρωτάτου καὶ τῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἀθωνικῶν ἐγγράφων, οὐδένα ἕτερον γνωρίζομεν ἐκδοθέντα.

1713. *Origo coenobii Iberorum in Monte sancto erecti et admiranda apparatio beatae virginis, quam Portaitissam vocant. Venetiis, Typis Antonii Bortoli superiorum permissu.*

1776. *Ξηροποταμηνοῦ Χριστοφόρου, Ἐγχειρίδιον περιέχον... καὶ τὰ χρυσόβουλλα τῶν βασιλέων Ῥωμανοῦ καὶ Ἀνδρονίκου, μετ' ὧν καὶ Διαθήκη τῆς... Ἀγάθης... καὶ τὸ χατί-σερίφ τοῦ Σουλτάνου Σελήμ. Ἐνετίησιν 16^{ον} σ. 92.*

1778. Μπάρσκιῦ Βασιλείου, *Περιοδεῖαι εἰς τοὺς ἁγίους τόπους,*

Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς (ἔκδ. στ' Πειτρούπολις 1885-1887) εἰς δύο τόμους, σ. 413, 42, 8^{ον} (μετὰ χάρτου καὶ χαλκογραφιῶν Ῥωσσισί).
 1778. Δαπόντε Καίσαριου, Τράπεζα πνευματική, ἦτοι βίβλος περιέχουσα ἱστορικοὺς καὶ ἐγκωμιαστικοὺς λόγους δεκαπέντε. . . . Ἐνετίησιν. (Χρυσόβουλλα 5 Ξηροποταμηνά).

1834. Ἰόνιος Ἀνθολογία, (Κέρκυρα) σ. 567-569, 8^{ον}.

1835. Leake W. Travels in Northern Greece Τομ. III London 8^{ον} σ. 140 ἔ.

1838. Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ (Οἰκονόμος) περ. Γ' φύλλ. 5 σ. 135 ἔ.

1857. Lingenthal Zach. von. Jus Graeco-Romanum, Pars III (Lipsiae).

1858. Σιμωνίδου Κων. Νικολάου τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου Μεθώνης Λόγος πρὸς τοὺς Λατίνους περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος κτλ. Λονδίνον. (βλ. σ. 109-184 Ἀθωνικά).

1860. Miklosich-Müller, Acta Patriarchatus C/taui κτλ. τόμ. I, Vindobonae.

1863. Πανδώρα, τόμ. ΙΔ' (Ἀθῆναι 1864) σ. 26ἔ, 49ἔ, 81 ἔ. καὶ τόμ. ΙΕ' (1865) σ. 166ἔ. καὶ 193ἔ. (Κατάλογος τῶν τοῦ Πρωτάτου καὶ Λαύρας ἐγγράφων μετὰ σχολίων ὑπὸ Κ. Φρεαρίτου).

1863. Καλλιγᾶ Σωφρονίου, Ἀθωνιάς κτλ. (Σμύρνη) σ. 118, 8^{ον}).

1862-1865. Migne, Patrologia Graeca. (εἰς διαφόρους τόμους).

1863-1910. Ὁ ἐν Κ/πόλει Ἑλληνικὸς φιλολογικὸς Σύλλογος τόμ. 1-32. Πολλὰ ἔγγραφα καὶ ἐπιγραφαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξ. Λαυριώτου.

1863. Συλλογὴ τῶν διαφορῶν διπλωματικῶν ἐγγράφων ἀφορώντων τὸ τῶν Γραικικῶν Μοναστηρίων ζήτημα ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Ἡγεμονίαις κτλ. μετὰ παραρτήματος ἐν Κων/πόλει 8^{ον} σ. 64.

1863. Ἀπάντησις τῶν Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καὶ ἁγίων τόπων πρὸς τὸ ὑπόμνημα . . . τῶν Ἠν. Ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας περὶ τῶν Γραικικῶν Μοναστηρίων. Ἐν Κων/πόλει 8^{ον} σ. 95¹.

1870. Πίστη Διονυσίου, Περιγραφικὴ Ἱστορία τοῦ ἀγίου ὄρους Ἀθω ἀρχὴν ἔχουσα πρὸ 2187 ἐτῶν. Ἐν Θ/νίκη, 8^{ον} σ. 100. (Τὰ ἔγγραφα ἀντεγράφησαν ἐκ τοῦ Καλλιγᾶ).

1873. Acta praesertim Graeca, Rossici in monte Athos monasterii (Κίεβον) 8^{ον} σ. XXIV, 618. (Ἡ πρώτη συστηματικὴ ἔκδοσις ἐγγράφων Ἀθωνικῶν περιέχονται τά τε Ἑλληνικά (46) καὶ Σλαβικά (15) μετὰ πολλῶν σημειώσεων).

1874. Φιλαλήθους (= Ἰωάννου Τανταλίδου), Περὶ τοῦ ζητήματος

¹ Πρβλ. καὶ τὴν Ἀπάντησιν τοῦ ἀρχ. Γερμανοῦ τῷ 1865 ἐκδοθεῖσαν.

τῆς ἐν Ἄθῳ ἱεράς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 8^{ον} μέγ. σ. 208.

1875. Πατριαρχικὸν Σιγίλλιον ἐπικυρωτικὸν τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου ἡγουμένου τοῦ Ῥωσικοῦ Κοινοβίου κτλ., ἐν Κ/πόλει 8^{ον} μέγ. σ. 11.

1876. Duchesne et Bayet, Mission au Mont Athos.

(Archives des miss. scientifiques III^{em} Serie (σ. 201 - 528) Τόμ. Γ'.

1877-1887. Οὐσπένσκη Πορφυρίου, Χριστιανικὴ Ἀνατολὴ — Ἄθως Πρώτη (καὶ Δευτέρα) περιοδεία εἰς τὰ μοναστήρια καὶ τὰς σκήτας τοῦ Ἄθῳ. Εἰς 9 τόμους. Κίεβον — Μόσχα. Ῥωσιστί¹.

1880. Φλωρένσκι Ι. Ἀθωνικὰ ἔγγραφα καὶ φωτογραφικὰ σχέδια κατὰ τὴν συλλογὴν τοῦ Π. Ι. Σεβαστιάνωφ, Πετρούπολις, (Ῥωσιστί).²

1880-1910. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια ἐν Κ/πόλει. (Ἐνταῦθα ἐδημοσιεύθη ἡ μεγαλυτέρα συλλογὴ ἐπισήμων ἔγγράφων ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξ. Λευριώτου, ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Γεδεών κ. ἄ.).

1881. Καλλίφρονος, Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ ἔτος Κ'. σ. 309-311 καὶ ἄ. Κ/πολις 4^{ον}.

1881. Lingenthal Zach. von. Über ein trapezuntinisches Chrysobull (Sitzungsberichte der philos.-philol. u. hist. Cl. der Bayr. Akad. der Wissenschaften σ. 292 ἔ.).

1885. Γεδεών, ὁ Ἄθως, Ἀναμνήσεις, ἔγγραφα, (ἐν ὄλῳ 13) σημειώσεις, ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 375.

1886. Εὐγενίου ἱερέως, Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ καὶ τὰ ἱερά αὐτῆς προσαρτήματα, ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 364.

1889. Miller E. Le mont-Athos, Vatopedi, l'île de Thasos. Paris.

1890. Μομφερράτου Α. Τὸ κληρονομικὸν δίκαιον τῶν μοναχῶν Ἀθήνησιν 8^{ον} (σ. 216-288.).

1891. Εὐγενίου μοναχοῦ, Περιγραφή ἔμμετρος τῆς... τοῦ Βατοπεδίου ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 30, (δημοσιεύονται πολλαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Μονῆς).

1892-1894. Ἐπιθεώρησις Νεολόγου, Κ/πολις.

1892. Συρκοῦ Π. Χριστιανικὴ Ἀνατολὴ — Ἄθως (τὰ μετὰ θάνατον τοῦ Οὐσπένσκη) Πετρούπολις 8^{ον} εἰς δύο τόμους σελ. συνεχεῖς. LI, 1083.

1892. Mordmann A., Ἱστορικὰ ἔγγραφα περὶ τοῦ Ἄθῳ. (Παράρτ. τοῦ Κ' - ΚΒ' τόμου τοῦ ἀρχαιολ. Φιλ. Συλλόγου σ. 61-72).

1892. Brockhaus, Die Kunst in den Athos-Klöstern, Leipzig.

1893. Dräseke S. Von Dionysios Kloster auf dem Athos. (Byz. Zeitschrift τόμ. II σ. 79-95.).

¹ Διὰ τὴν ἐκδοσιν καὶ διαίρεσιν τοῦ δυσπεριλήπτου, ὅσον καὶ χρησίμου τοῖς Ἀθωνολόγοις τούτου συγγράμματος βλ. Κρουμβάχερ, Ἴστ. τῆς Βυζ. λογοτεχνίας μεταφρ. Ἑλλην. τόμ. Β' σ. 213.

² Afonskii aktv, St. Petersburg, 81-84

1894. Meyer Ph. Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster, Leipzig 8^{ον} σ. VIII, 303.

1896. Δήμιτσα Μαργ., Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ μνημείοις σωζομένοις. Τομ. Α'. Ἀθήνησιν (σ. 638 ἐ.).

1898 - 1913. Βυζαντινὰ Χρονικὰ Πετροπούλεως. (Τὸ Περιοδικὸν τοῦτο ἐδημοσίευσεν τὰ περισσότερα καὶ σπουδαιότερα ἐπίσημα τοῦ ἁγίου Ὁρους ἔγγραφα. Δηλοῦμεν ἐνταῦθα τὰ πολυαριθμότερα: Λαυριώτου Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἀθωῖτις Στοά, ἐν ὄλφ 23 ἔγγραφα ἐν τόμ. V. (1898) σ. 485 - 495, VI (1899) σ. 448 - 459 καὶ IX (1902) σ. 122 - 137. Ἐξεδόθησαν καὶ ἰδιαίτερος εἰς τρία φυλλάδια μετ' ἰδίας ἕκαστον σελιδώσεως.

1898. Regel W. Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῆς ἐν ἁγίῳ Ὁρει Ἀθω ἱερᾶς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου. Ἐν Πετροπόλει 8^{ον} σ. VIII, 89, ἐν ὄλφ 24 ἔγγ. (Βιβλιοκρ. ἐν Βυζ. Χρονικοῖς τόμ. VII (1900 σ. 168 ἐ.).

Petit Louis, Actes de l' Athos. I Actes de Xenophon. Ἐν Πετροπόλει 1903 8^{ον} σ. 113. (Βυζ. Χρον. Παράρτ. τοῦ X τόμου ἀρ. 1. Ἐγγραφα ἐν ὄλφ 25. Συμπληρωματικῶς ἐδημοσίευσεν ὁ E. Kurtz ἐν τῷ XVIII τόμ. (1913) μέρ. Β' σ. 96 - 107 ἔτι 6 ἔγγραφα.

II Actes du Pantocrator. Ἐν Πετροπόλει 1903 8^{ον} σ. XIX, 77. (Παράρτημα τοῦ X τόμ. ἀρ. 2). Ἐγγραφα 26. (Τὰ πλεῖστα τούτων εἶχε προεκδώσει ὁ Μ. Γεδεών ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Η καὶ Θ).

III Actes d' Esphigmῆνου. Ἐν Πετροπόλει 1006 8^{ον} σ. XXXIV, 122. (Παράρτ. τοῦ XII τόμ. ἀρ. 1) συμπράττοντος καὶ τοῦ Regel.

Regel W. Kurtz E. et Korablev B. IV Actes de Zoographou ἐν Πετροπόλει 1907, 8^{ον} σ. 213. (Παράρτ. τοῦ XIII τόμ. ἀρ. 1). Ἐγγραφα Ἑλληνικὰ 67, Σλαβικὰ XIII.

Petit L. et Korablev B. V Actes de Chilandar. Ἐν Πετροπόλει 1911 (Παράρτ. τοῦ XVII τόμ. ἀρ. 1). Τὸ α' μέρ. περιέχει ἐν σ. III, 368 εἰς 8^{ον} ἐν ὄλφ 171 Ἑλληνικὰ ἔγγραφα. Τὸ β' μέρ. περιέχει τὰ Σλαβικά.

Regel W. Kurtz E. et Korablev B. VI Actes de Philothée. Ἐν Πετροπόλει 1913 8^{ον} σ. IV, 50 (Παράρτ. τοῦ XX τόμ. ἀρ. 1). Ἐγγραφα Ἑλληνικὰ 14. Σλαβικὰ 2.

1899. Λαυριώτου Ἀλεξ. Ἀναγραφή Συγγραφῶν καὶ δημοσιευμάτων εἰκοσιπενταετίας, 1874 - 1898 ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 34 ὑπὸ Π. Φωτιάδου.

Τὰ ἐνταῦθα ἀναγραφόμενα ἄρθρα δὲν ἐξεδόθησαν ἅπαντα. Τούτων ἄλλα μὲν ἔχουσι πομπώδη μόνον τίτλον π. χ. τὸ 40, ὅπερ εἶναι περικοπὴ ὀλιγόστιχος ἐκ τοῦ ἐκδεδομένου ὑπὸ Πομιαλόβσκη Ἑλλ. βίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Τὸ 49: Ἱστορικὸν ὑπόμνημα Ἀθω ἐκ τοῦ χειρογράφου Λαύρας ὑπ' ἀρ. 120 Ω. εἶναι ἡ γνωστὴ ἀπόφασις περὶ ἀπαγορεύσεως τοῦ ἐπισκόπου

Ἰερισσοῦ ἐν Ἄθῳ προεκδοθὲν ὑπὸ τε τοῦ Οὐσπένσκη (Χριστ. Ἀνατ. 1892 σ. 618 ἔκδ. Συρκοῦ) καὶ τοῦ Meyer (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 187). ἄλλα δὲ οὐ μόνον δὲν ἐδημοσιεύθησαν, ἀλλ' οὐδ' εὐρέθησαν ἐν τοῖς μετὰ θάνατον τοῦ μακαρίτου.

1889. Ἀπάντησις . . . Περὶ τῶν ἐν Βεσσαραβία κτημάτων τῶν ἁγίων Τόπων. Ὑπὸ ἐνὸς Ὁρθοδόξου. 8^{ον} σ. 54.

1899-1901 Ἀθανασίου Παπαδοπούλου, ἐξ Ἄθῳ 11 ἐπιστολαὶ (Ἑλληνισμός, μηναία ἐπιθεώρησις τῆς ἐν Ἀθήναις ὁμωνύμου Ἑταιρείας ἔτ. Β' (1899) σ. 469-474, 546-552. Ἔτ. Γ' (1900) σ. 71-78, 117-127, 214-228, 345-355, 458-466, 568-576. Ἔτ. Δ' (1901) 91-99 καὶ 371-378). Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον κρύπτεται ὁ ἀρχ. Χριστόφορος Κτενᾶς.

1900. Σ[ωτηρίου] Χ. Κ[ουτρούμπα] Τὸ ἅγιον Ὅρος ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν. Ἐν Ἀθήναις 1900 8^{ον} σ. 115.

1901. Ἀντιόχου Σπυρ. Ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐν Ῥουμανία μοναστηριακῶν κτημάτων τῶν ἁγίων Τόπων. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 46.

1902. [Δελικάνη Καλλινίκου ἀρχ.]. Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχειοφυλακίου . . . ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἄθῳ μονῶν 1630-1863. Ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. ι', 344.

1902. Παπαγεωργίου Π. Ἐπιγραφαὶ ἁγίου Ὁρους. (Byzant. Zeitschrift τόμ. X σ. 574-580, 8^{ον}).

1903. Γερασίμου Σμυρνάκη, Τὸ ἅγιον Ὅρος. Ἐν Ἀθήναις, 4^{ον} σ. 703 (καὶ 4 φ. ἐκτὸς ἀριθμοῦ). Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι πλουσιώτατον εἰς ὕλην καὶ εἰδήσεις. Περιέχει πλὴν τῶν πολλῶν ἐπιγραφῶν καὶ 44 ἐπίσημα ἔγγραφα ἐν ὄλῳ ἢ κατὰ τὸ οὐσιῶδες μέρος δεδημοσιευμένα. Σημειωτέον δ' ὅτι τὰ πλεῖστα τούτων προέρχονται ἐκ τοῦ τυχόντος ἀντιγράφου, ἄνευ τινὸς ἐλέγχου καὶ κριτικῆς τοῦ χειμένου, ὅπως ὅλα σχεδὸν τὰ ὑπὸ Ἀγιορειτῶν ἐκδεδομένα ἔγγραφα.

1903. Gelzer H. Sechs Urkunden des Georgskloster-Zografu (Byzant. Zeitschrift τόμ. XII σ. 498-543).

1904. Millet G. Pargoire J. et Petit L. Recueil des inscriptions chrétiennes de l' Athos, première partie. Paris 8^{ον} σ. 192. Ἔπονται XI πίνακες ἐπιγραφῶν πανομοιοτύπων καὶ εἰκόνων. Ὁ τόμος οὗτος περιέχει τὰς ἐπιγραφὰς Πρωτάτου, Βατοπεδίου, Παντοκράτορος, Σταυρονικήτα, Ἰβήρων, Φιλοθέου, Καρακάλλου, Λαύρας, Ἁγίου Παύλου, Διονυσίου, Γρηγορίου, Σιμωνόπετρας καὶ Ξηροποτάμου. Ὁ Β' τόμος ἀπὸ πολλοῦ ὄν ἔτοιμος, ὡς γνωρίζω, περιλαμβάνει τὰς ἄλλας μονὰς. Ἡ ἐργασία εἶναι ἀξία λόγου καὶ κριτικῆς, διὸ ἀναφέρονται καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἐξ ἄλλων ἐκδόσεων (ἃς ἀπέφυγον ν' ἀναφέρω εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον).

1906. [Γεδεὼν Μανουήλ], Χρονογραφία τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τῶν Ἰβήρων. (Ἀνατύπ. ἐκ τῆς Ἐκκλ. Ἀληθείας). Ἐν Κ/πόλει 12^{ον} σ. 95.

1906. Ἐκθεσις τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Κελλιωτικοῦ ζητήματος. Ἐν Λειψία 8^{ον} σ. 37.

1907. Πατριαρχικὸν σιγίλλιον περὶ τοῦ Κελλιωτικοῦ ζητήματος ἐκδοθὲν ἐπὶ... Ἰωακείμ Γ'. Ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 16.

1910. Γεδεὼν Μαν. Ἐπίσημα Τουρκικὰ γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν δίκαια. Ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 136 (σ. 33 - 38 φερμάνιον περὶ ἁγίου Ὁρους Μαχμούτ τοῦ Β'. πρβλ. καὶ 116 - 118).

1911. Τοῦ αὐτοῦ, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Τόμος Α'. (Ἐν Κ/πόλει, 8^{ον} σ. 288 σ. 262 - 270. (Σιγίλλια περὶ τῶν μετοχίων Λαύρας).

1912. Λάμπρου Σπυρ. Τὰ πάτρια τοῦ ἁγίου Ὁρους. (Νέος Ἑλληνομνήμων τόμ. Θ' σ. 116 - 161 καὶ 209 - 244. 8^{ον}).

1912. Γενικοὶ Κανονισμοὶ τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἀθω. Ἐν Κων/πόλει 8^{ον}, σελ. 39.

1913. Πατριαρχικὸν σιγίλλιον περὶ Κελλιωτικοῦ ζητήματος. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 16. (Τὸ προηγούμενον μεταβεβλημένον).

1913. Ἰσιδώρου μοναχοῦ (= Ἰωακείμ Ἰβηρίτου), Ἀπάντησις εἰς τὸν Α. Δημητριάδου περὶ τὴν διανομήν τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ἐν Σμύρνη, 8^{ον} σ. 30.

1913. Καραβοκυροῦ Μ. Τοῦ ἁγίου Ὁρους τὰ δίκαια καὶ προνόμια. Ἀνασκευὴ τοῦ ὑπομνήματος Ῥώσων τινῶν Κελλιωτῶν μοναχῶν κατὰ τοῦ προνομιακοῦ καθεστώτος τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ἐν Κ/πόλει, 12^{ον} σ. 40.

1913. Γράμματα Ἀγιορειτικὰ (κατὰ τῆς διανομῆς) ὑπὸ Ἀκταίου. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 34.

1913. Μελετίου Μεταξάκη, Τὸ ἅγιον Ὁρος καὶ ἡ Ῥωσικὴ πολιτικὴ ἐν Ἀνατολῇ. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 213.

1913. Τὸ ἱερὸν ψήφισμα τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἀθω καὶ τὰ συναφῆ ἐπίσημα ἔγγραφα. Ἐν Θεσσαλονίκῃ σ. 30, 8^{ον}.

1914. Ὑπόμνημα τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ ἁγίου Ὁρους ὑποβληθὲν τῷ Πατριάρχῃ.. Γερμανῶ τῷ Ε'... Ἐν Κ/πόλει 8^{ον}, σ. 36.

1914. Ἀθωίτου Α. Ἡ ἐν Ἀθω μονὴ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος (Ἐκκλ. Φάρος τῆς Ἀλεξανδρείας τόμ. ΙΓ' σ. 594-605, 8^{ον}). (Ἰλ. Μπασδέκας).

1914-1915. [Κτενᾶ Χριστοφόρου]. Ἡ ἀρπαγὴ τῆς ἐν ἁγίῳ Ὁρει μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ὑπὸ τῶν Ῥώσων. (Ἑλληνισμὸς τόμ. ΙΖ' — ΙΗ' ἐν 12 ἐπιστολαῖς).

1915. Πετρακάκου Δημ. Νεαὶ πηγαὶ τῶν θεσμῶν τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 8^{ον} σ. 185. (Δημοσιεύονται 83 ἐν ὄλφ πατριαρχικὰ σιγίλλια καὶ γράμματα, ἀποφάσεις Ἱ. Κοινότητος κ. ἄ. οὐχὶ ὅμως ἐκ τῶν πρωτοτύπων. Ἐν τούτοις τὰ πλεῖστα τούτων ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Κοινοβίου ἐν Ἀθω εἶναι σπουδαιότατα).

1916. Ζαχαριάδου Κυριακοῦ, Ξηροποταμνοῦ, Σύντομος περιγραφὴ τοῦ περὶ τῶν ἐν Ῥουμανίᾳ κτημάτων μοναστηριακοῦ ζητήματος ἀπὸ τοῦ 1421 - 1913. Θ/νίκη 12^{ον}, σ. 50.

1917. Βαμβέτσου Ἀλεξ. Τὸ ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ πολιτικὴ. Ἐν Ἀθήναις, 8^{ον}, σ. 44.

1917-1930. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» Ἐκκλ. Περιοδικὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐδημοσιεύθησαν διάφορα ἐπίσημα ἔγγραφα ὑπὸ ἀγιορειτῶν, ἰδίᾳ τῶν Βατοπεδινῶν Ἀρκαδίου καὶ Ἀλεξάνδρου, Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, Χριστοφόρου Κτενᾶ, Σπυρίδωνος Λαυριώτου, Γαβριὴλ Σταυρονικητιανοῦ κ. ἄ. τὰ πλεῖστα ὅμως ἐκδεδομένα, ἰδίᾳ τὰ τῆς μονῆς Σταυρονικήτα. Ἐν γένει ὁ Παλαμᾶς δημοσιεύει χρήσιμον ὕλικὸν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ὄθω.

1920. Λιγνοῦ Ἀντ. Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου 1821-1832. Τόμ. Α' - Γ'. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 234 (βλ. σ. 7-9 ἔγγ. τῆς Ἰ. Κοινότητος καὶ διάφορα ἔγγραφα τῶν Ἀγιορειτῶν σχετικὰ πρὸς τὴν ἐπανάστασιν. Τοιαῦτα ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐν τῷ Παλαμᾶ).

1921. Ἰβηρίτου Ἰβηρίτου, Ἀγιορειτικὴ Πολιτεία. 8^{ον}, Θ/νίκη σ. 56.

1921. Κατάλογος τῶν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἰ. Κοινότητος ἀποκειμένων Τυπικῶν τοῦ ἁγίου Ὄρους Χρυσοβούλλων κτλ., συνταχθεῖς ὑπὸ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς (Εὐλογίου Βατοπεδινοῦ, Λανιῆλ Δοχειαρίτου, Ἰωάσαφ Ἀγιοπαυλίτου, Γαβριὴλ Σταυρονικητιανοῦ καὶ Στεφάνου Γρηγοριάτου). Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 29.

1921. Ἀγγελάκου Βαρλαᾶμ μοναχοῦ Γρηγοριάτου, Ἡ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Ὄθω Ἱερὰ μονὴ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου 1300-1921. Θεσσαλονίκη, 8^{ον}, σ. 199. (δημοσιεύονται αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τινὰ τῶν ἐπισήμων ἔγγράφων).

1922. Κουρίλα Εὐλογίου, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Ὄθω ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Γρηγορίου (ὡς βιβλιοκρισία εἰς τὸ ἄνω σύγγραμμα ἀνατύπ. ἐκ τοῦ 5' τόμ. τοῦ Παλαμᾶ σ. 261-277, 510-517 καὶ 571-577).

1925. Γούδα Μιχ. Βυζαντινὰ ἔγγραφα τῆς ἐν Ὄθω μονῆς τοῦ Φιλοθέου (Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας. Περιόδ. β' 2 σ. 3-17 καὶ 4 σ. 211-248, 8^{ον}, Ἀθήναι).

1925 Ἀγιοπαυλίτου Εὐλογίου, Ἐγγραφα τῆς μονῆς Ἀγίου Παύλου (Νέα Ἐποχὴ (Ἀθηναί) ἔτ. Α' σ. 678-80, 704-707, 726-727, 765-766, 786-787. 8^{ον} μέγ).

1925 Κτενᾶ Χριστοφόρου, Τὰ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἱερὰ καθιδρύματα καὶ ὁ διέπων αὐτὰ ὀργανισμός. Θεσσαλονίκη, 8^{ον}, σ. 48.

1925 Hofmann G. Athos e Roma. (Orientalia Christiana Vol. V, 2 Num. 19. σ. 137-184. Roma, 8^{ον}. Πλεῖστα ὄσα Λατινιστὶ συντεταγμένα ἔγγραφα εὐρισκόμενα ἐν ταῖς τοῦ Ὄθω μοναῖς δὲν περιελήφθησαν ἐνταῦθα).

1925. Πετρακάκου Δημ. Τὸ μοναχικὸν πολίτευμα τοῦ ἁγίου Ὄρους Ὄθω. Ἀθήναι 8^{ον}, σ. VXI, 216, ζ'. (Προηγῆται διεξοδικὴ βιβλιογραφία).

1925. Fr. Dölger, Corpus der griechischen Urkunden des Mit-

telalters und der neueren Zeit. Reihe A: Regesten: Abteilung I. Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1443 bearbeitet von Franz Dölger. 2 Teil: Regesten von 1025-1204. München - Berlin.

1926 Γούδα Μιχ., Βυζαντινὰ ἔγγραφα τῆς ἐν Ἐθῶν ἱερᾶς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου (Ἐπετηρίς τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν τόμ. Γ' σ. 113-134, 8^{ον}, Ἀθῆναι. Ὁ ἐκδότης, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τῆς μονῆς Φιλοθέου, δὲν ἔλαβε πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὰς προηγουμένας ἐκδόσεις καὶ διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἔγγραφα).

1926. [Εὐταξίου Ἀθ.], Προσοχή εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος. Ἀθῆναι, 8^{ον}, σ. η', 110.

1926. Ξηροποταμηνοῦ Εὐδοκίμου, προηγουμένου, Ἡ ἐν ἀγίῳ Ὅρει Ἐθῶν... μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου 424-1925, Θ/νίκη, 8^{ον}, σ. 208.

1926. Rouillard Germaine, Les archives de Lavra (Βυζαντινὸν 3. 253-246, Bruxelles).

1926. Κτενᾶ Χριστοφόρου, Ἡ ἐν ἀγίῳ Ὅρει τοῦ Ἐθῶν... μονὴ τοῦ Δοχειαρίου... 968-1921. Ἐν Ἀθήναις, 12^{ον}, σ. 113.

1927. Τοῦ αὐτοῦ, Χρυσόβουλλοι λόγοι τῆς... μονῆς Δοχειαρίου. (Ἀνατύπ. ἐκ τοῦ Δ' τόμου τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἀθῆναι, 8^{ον}, σ. 285-311).

1927. Λαυριώτου Σπυρίδωνος, ἱατροῦ, Ἐγγραφα περὶ τῆς μονῆς Περιστερῶν καὶ τινων μονῶν Θεσσαλονίκης. Ἐκ τοῦ ἀρχείου... Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου (Θεολογία, Τόμ. Ε' 8^{ον}, σ. 257-267, Ἀθῆναι. Ταῦτα ὡς ἀνεγράφησαν ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξάνδρου ἐκδίδονται, ἐνῶ ἐπρεπεὶ ὁ ἐκδότης νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν τὰ πρὸ ποδῶν εὐρισκόμενα πρωτότυπα).

1928. Κτενᾶ Χριστοφόρου, Σιγιλλιώδη καὶ ἄλλα πατριαρχικά ἔγγραφα τῆς... μονῆς τοῦ Δοχειαρίου. (Ἀνατύπ. ἐκ τοῦ Ε' τόμου τῆς Ἐπετ. τῆς Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδῶν, σ. 100-129. 8^{ον}, Ἀθῆναι).

1928. Τοῦ αὐτοῦ. Τὰ γράμματα ἐν ἀγίῳ Ὅρει καὶ ἡ Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. 12^{ον}, σ. 116, Ἀθῆναι.

1928. Λαυριώτου Σπυρίδωνος, Ἐγγραφα περὶ τῆς σκῆτης τοῦ Τιμίου Προδρόμου Μ. Λάρας ἀγίου Ὅρους. (Θεολογία τόμ. Σ' σ. 44-64 καὶ 142-161, 8^{ον}, Ἀθῆναι, ἐν ὄλῳ 21 ἔγγραφα, ἅπερ ὅλα σχεδὸν εἶχον ἐκδοθῆ κάλλιον ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Καλλινίκου Δελικάνη ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθ. καὶ τῷ Περιγραφικῷ Καταλόγῳ, καὶ ὑπὸ τοῦ Σμυρνάκη (Τὸ Ἅγιον Ὅρος). Εἶναι δὲ περίεργον ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Θεολογίᾳ, ἐν τῷ ΚΒ' τεύχει, ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἐν τῷ ΚΑ' δημοσιευθέντα, ἵνα πληθυνθῆ ἡ γνῶσις!

1929. Δοχειαρίτου Ἱεροθέου, Τὸ μονύδριον τοῦ Καλλιγράφου. Ἀθῆναι, 12^{ον}, σ. 119.

1929. Λαυριώτου Εὐλογίου Κουρίλα, Ἱστορία τοῦ Ἀσκητισμοῦ, Ἀθωνῖται Τόμ. Α' I Εἰσαγωγή εἰς τὸν ἀσκητισμὸν ἐν γένει. II Περιγραφή τῆς Σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων. III Βίοι Καυσοκαλυβιτῶν ὁσίων, IV Ἐπίσημα τῆς Σκήτης ἔγγραφα (ἐν ὄλφ 50), Θεσσαλονίκη, 8^{ον}, σ. η', 248.

1929. Κτενᾶ Χριστοφόρου, Ὁ Πρῶτος τοῦ ἁγίου Ὄρους Ἀθῶ καὶ ἡ Μεγάλῃ Μέσῃ ἢ Σύναξις (Ἀνατύπ. ἐκ τῆς Ἐπετηρ. τῆς Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδῶν Τόμ. 5' σ. 233 - 281, 8^{ον}, Ἀθῆναι).

1929. Γρηγοριάτου Βαρλαάμ, Ἐγγραφα τῆς... μονῆς ὁσίου Γρηγορίου, τόμ. Α' Θ/νίκη, 8^{ον}, σ. 140 (43 ἐν ὄλφ).

1929. Ὑπόμνημα τῆς ἐν ἁγίῳ Ὄρει ἱερᾶς καὶ σεβασμίας Κοινοβιακῆς Μονῆς τοῦ Ξενοφῶντος, περὶ τῆς ὀριακῆς διαφορᾶς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου, ὑποβληθὲν τῇ Ἱερᾷ Κοινότητι τοῦ ἁγίου Ὄρους Ἀθῶ. Θεσσαλονίκη, σ. 23, 8^{ον}.

1929. † Πρῶην Λεοντοπόλεως, Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἱστορικά μνημεῖα τοῦ Ἀθῶ Α'. Ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς ἐν ἁγίῳ Ὄρει μεγίστης Λαύρας. Περιγράφονται ἐνταῦθα δύο κώδικες ἀντιγράφων τῆς Λαύρας, ὁ νεώτερος τοῦ Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου (Α) καὶ ὁ παλαιότερος καὶ σπουδαιότατος τοῦ Θεοδωρήτου (Β) χωρὶς νὰ ὀνομάζεται ὁ κωδικογράφος. (Ἑλληνικά Β'. 333 - 384).

1930. Τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορικά μνημεῖα τοῦ Ἀθῶ Β'. Ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς μονῆς Βατοπεδίου. (Ἑλληνικά Γ'. 45 - 68).

1930. Τοῦ αὐτοῦ, Συμπλήρωμα ἀγιορειτικῶν καταλόγων Βατοπεδίου καὶ Λαύρας (Μνημεῖα ἀγιολογικά) 4^{ον} Paris 1930.

Ἐγγραφον ἐν τῇ κατὰ Ἀθῶνα Μεγίστῃ Λαύρᾳ, ἀρχομένου Μαΐου, ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1930ῳ.

ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΑΣ, ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ

ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ
ΤΩΝ ΣΩΖΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΕΡΑΙΣ ΜΟΝΑΙΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ

«Τὰ περὶ τῶν πραγμάτων, λόγοις μὲν πρὸς τοὺς παρόντας, γράμμασι δὲ πρὸς τοὺς πόρρω τῷ τόπῳ ἢ τῷ χρόνῳ σημαίνονται». (Γράμμα Κ. Π. Γρηγορίου 1797). Ἐν τοῖς τμήμασι τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων Πατριαρχείων εὐρίσκονται πολλὰ εὐαγῆ μοναστήρια. Ὅλα αὐτὰ ἔχουσι μεγάλας, ἢ μικροτέρας βιβλιοθήκας, ἐν αἷς φυλάττεται πλῆθος, παλαιῶν καὶ νέων χειρογράφων διαφόρου περιλήψεως εἰς γλώσσας Ἀραβικὴν, Ἀβυσσινιακὴν, Ἰβηρικὴν, Ἑλληνικὴν καὶ Σλαβικὴν. Αὐταὶ αἱ βιβλιοθήκαι εἰσὶ λίαν σπουδαῖαι καὶ διὰ τοὺς σπουδαστὰς τῆς Παλαιογραφίας καὶ Εἰκονογραφίας, καὶ διὰ τοὺς συλλέγοντας χαρακτῆρας τοῦ ἀρχαίου Σλαβικοῦ τύπου ἐν τῇ χρονολογιακῇ τάξει, καὶ δι' ἐκείνους τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς παιδείας, οἵτινες ἤθελον νὰ παραβάλλωσι πολλὰ, τὰ τετυπωμένα ἐν τῇ Δύσει, μὲ τὰ κρείττονα χειρόγραφα τῆς Ἀνατολῆς, καὶ νὰ ἐκδώσωσιν εἰς φῶς τὰ μέχρι τοῦδε ἄγνωστα ποιήματα τῶν ὀρθοδόξων συγγραφέων, οἵτινες ἤκμαζον μέχρι τῆς πτώσεως καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Ἐκτὸς τῶν βιβλιοθηκῶν, ἐν τισὶ ὀρθοδόξοις μοναστηρίοις τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἑξαιρέτως ἐν τοῖς τοῦ Ἁθῶ, ὑπάρχουσι *μυστικά*¹, πεπληρωμένα μὲ πλουσιώτατον θησαυρὸν διὰ τὴν παιδείαν. Ἐκεῖ εἰς τὰς σακούλας ἐπιμελῶς φυλάττονται τὰ ἀτίμητα τυλικτάρια μετὰ γραμμάτων, τὰ μὲν μὲ μαργαριτώδη, τὰ δὲ πολυειδῆ, τὰ δὲ χρυσοειδῆ, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Ἁγίων, μὲ τοὺς χαρακτῆρας τῶν Βασιλέων καὶ Βασιλισσῶν, τῶν δεσποτῶν καὶ δεσποινῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν, μετὰ τῶν ἀπτοχείρων αὐτῶν ὑπογραφῶν, μετὰ τῶν σχεδιασμένων ῥόδων, μὲ τὰς χρυσᾶς βούλλας, καὶ ἄλλας ἐκ μολύβδου καὶ βουλλοκῆρου. Τὰ μὲν ἔχοντα μῆκος ἀπὸ 2 ἕως 7 πηχῶν, ἄλλα ἕως 10 πηχῶν. Ἔτερα περίπου 13. Ἔνια πλατέα ὡς συνδόνια, ἕτερα ὡς μανδήλια, καὶ τὸ περισσότερον μέρος, ὡς προσόψια. Ταῦτα τὰ τυλικτάρια ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν 10 αἰῶνα. Περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τῶν μοναχῶν, κοσμικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ πνευματικῶν ἀρχῶν τῶν τε

¹ Ἐννοεῖ τὰς κρύπτας, ἐνθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ Τουρκοκρατίας διετηροῦντο ἐν ἀσφαλείᾳ τὰ ἀρχεῖα τῶν μονῶν. Ταύτας ἐγνώριζον μόνον ἐκ τῶν προϊσταμένων οἱ γηραιότεροι. Ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατεκρύπτοντο τὰ κειμήλια. Καὶ ἦσαν αἱ κρύπται ἐντὸς τῶν μονῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκτός. Πόσοι θησαυροὶ τοιοῦτοι μένουσιν ὑπὸ τὴν γῆν, ἀποθανόντων τῶν γερόντων ἢ καὶ ἐπιλαθόμενων τοῦ μέρους!

ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων, ἐν τοῖς Βασιλείοις Ἑλληνικῶ, Σερβικῶ, Βουλγαρικῶ, Ἰβηρικῶ, Ἰσπανικῶ, Ῥωσικῶ, ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ, ἐν τῇ Τραπεζοῦντι, ἐν Βλαχία, Μολδαυία καὶ Τουρκία. Ὁ Εὐσεβέστατος καὶ πεπαιδευμένος ὁδοιπόρος ἡμῶν Πάτερ *Βασίλειος Γρηγοριάδης Μπάροσκη*¹ πρῶτος ἀπὸ τοὺς Ῥώσους, εἶδε μέρος τῶν τοῦ Ἄθω ἐγγράφων καὶ ἐσημείωσεν αὐτῶν τὰς ἐπιγραφὰς ἐν ἔτει 1744. Ἐγὼ δὲ ἀπὸ τὸ Σινᾶ ἦλθον εἰς τὸν Ἄθωνα ἐν ἔτει 1845 Αὐγούστου 11, μετὰ ἑκατὸν ἑνιαυτοὺς ὕστερον ἀπὸ τὸν Κον Βασίλειον, καὶ διέτριψα ἐκεῖ ἕως τῆς 17^{ης} Ἰουλίου τοῦ 1846 μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ Φεβρουαρίου καὶ τοῦ Μαρτίου, οὓς διήγαγον ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κατὰ συνέπειαν βαρείας νόσου. Ἐπεσκευάμην πάντα τὰ 20 μοναστήρια, Σκήτας καὶ τινὰ Κελλία, ἐν διαστήματι 8 1/2 μηνῶν, ἐν ὥραις τῆς στενοχωρίας ἀπὸ τὰς δεήσεις καὶ τὰς συνομιλίας μετὰ τῶν πνευματικῶν γερόντων, ἐπρόφθασα οὐχὶ μόνον νὰ ἀναγνώσω, περιγράψω ἐν μέρει ὀλοκλήρως, ἐν μέρει συνοπτικῶς, καὶ νὰ σημειώσω πολὺν ἀριθμὸν ἐγγράφων, ἀλλὰ καὶ νὰ ποιήσω ἀπαράλλακτα ἀντίτυπα (Facsimile) ἀπὸ τὰ ἄγαν πολλὰ ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τινὰς ἀρχαίας καὶ χειρογράφους εἰκόνας τε καὶ χειρόγραφα Ἑλληνικὰ καὶ Σλαβικά, ἐπιβάλλον ἐπ' αὐτῶν λεπτόν, καὶ διαφανῆ χάρτην, ὃν προητοίμαζόν μοι ῥῶσσοι μοναχοὶ τρέφοντες αὐτὸν μετὰ τὸ ἔλαιον καὶ ξηραίνοντες εἰς τὸν ἥλιον. Παρασιωπῶ τοὺς βαρεῖς κόπους, οἱ συχνάκις ἔφερόν με εἰς ἀτονίαν. Οὐ λέγω ἐκεῖνο, ὅτι εἰς πολλὰς ὥρας τῆς νυκτὸς καὶ τοῦ ἡμινυκτίου οὐχὶ ὑπνωσάμεθα μόνον ἡμεῖς οἱ δύο - ἐγὼ καὶ ἡ Θάλασσα τοῦ Ἄθωνος — δὲν μνημονεύω περὶ τῆς ἀσυνήθους δυσκολίας τοῦ ἀναγινώσκειν τοὺς παλαιοὺς χάρτας τοὺς γεγραμμένους ἀπὸ τοὺς δεινοὺς στενογράφους, καὶ στρυφνοὺς χαρακτῆρας, καὶ νὰ ἀναγνώσω αὐτὰ διὰ τοῦ μικροσκοπικοῦ ὑάλου, ἢ στρέφων ἀπέναντι τοῦ ἡλίου ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπου ἡ μελάνη καθόλου ἐξέλιπε, καὶ ἀναβλεψάμενος εἰς τὰ διαλάμποντα βάρη τῶν στοιχείων τῶν ἐξεργασμένων μετὰ στερεὸν ἐγχαράκωμα ἐπὶ τῆς μεμβράνης. Ἄλλ' ἐν τούτοις χαίρω, ὅτι ἡ *γλυκυτάτη διὰ τὴν καρδίαν μου φιλαδελφία τῶν τοῦ Ἄθω γερόντων καὶ ἡ αὐτῶν εὐλάβεια καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ῥωσσίαν ἀπεκάλυψάν μοι, οὐχὶ ὅλους, ἀλλὰ πολλοὺς θησαυροὺς τῆς διδακτικῆς ἀρχαιότητος. Δὲν εἶνε ὁ τόπος ᾧδε νὰ ἐκφράσω τὰς ἐντυπώσεις ἐκείνας, δι' ὧν εὐωδιάζει ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει περὶ τῶν τοῦ Ἄθω ἀναχωρητῶν, καὶ ἰδίως περὶ τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου Ὁρους τοῦ ἔχοντος σχῆμα σταυροῦ, ὡς δικαίως καὶ σημαντικῶς ἐσημείωσεν αὐτὸ ὁ τοῦ Ἄθωνος ἅγιος Ἀθανάσιος. Θὰ εἶπω μόνον ὅτι ἐν ταῖς τοῦ Ἁγίου Ὁρους Μοναῖς κρύπτεται διαθετηματικῆ, πολύτιμος ὑποθήκη διὰ τὴν παιδείαν! Ἐὰν ἐπετυγχάνετο νὰ συλλέξῃ τις καὶ ἐκτυπώσῃ ὅλα τὰ ἐκεῖσε ἐγγράφα μετὰ προσθήκης τῆς*

¹ Βλ. Προλεγόμενα. Οὗτος ἐγένετο μοναχὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐνθα καὶ ἐξέμαθε καλῶς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ εἰτα περιηγήθη Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν.

κριτικῆς διακρίσεως αὐτῶν, τότε ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ἤθελε ποιήσει ἐποχὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ! Τὰ τοῦ Ἁθῶ ἔγγραφα ἤδη, κατὰ τὴν αὐτῶν ἀρχαιότητα καὶ τὴν ἑτερογλωσσίαν, ὁμοίως ὡς καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἐμφάνισιν διαφόρων Βασιλείων, εἶναι περίεργα, ἐνδιαφέροντα, πολύτιμα διὰ τὴν ψυχὴν, τὴν ἀγαπῶσαν μετὰ τοῦ Προφητάνακτος μνησθῆναι ἡμέρας ἀρχαίας. Καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἐστὶν ἐντονος πρόσχυσις τοῦ φωτὸς διὰ τὴν Παιδείαν! Κατὰ τὰ ἔτη, τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἰνδίκτους, σεσημειωμένα ἐν αὐτοῖς, δύναται νὰ γίνῃ τάξις ἐν τῇ χρονολογίᾳ. Ἡ διατήρησις ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν γλωσσῶν, ἐφ' ὧν εἰσὶ γεγραμμένα τὰ τυλικτάρια,¹ ἐπίσημος ἐστὶ διὰ τὴν γλωσσοπαιδείαν (!) Τὰ τοῦ Ἁθῶνος Σλαβικά ἔγγραφα, παραβαλλόμενα μετ' ἄλλων τῶν αὐτοῖς ὁμοίων—δὲν λέγω τι περὶ πολλοῦ καὶ ἐπισήμου (;),—διατάττουσι συλλογίζεσθαι ὅτι ἡ Σλαβικὴ βιβλιοτικὴ γλῶσσα ἐν πᾶσι τοῖς καιροῖς ἦτο γλῶσσα θεολειτουργικῆ, ῥητορικῆ καὶ ἐνεργητικῆ. Ἄλλὰ δι' αὐτῆς οὐδέποτε (δὲν) ὠμίλησε λέξιν πρὸς λέξιν οὐδὲν φύλλον ὁμογενὲς ἡμῖν τοῖς Ῥώσσοις. Ἀναμεταξὺ τῶν τοῦ Ἁθῶ Ἐγγράφων ὑπάρχουσι πνευματικαὶ διαθῆκαι καὶ καταγραφαὶ τῶν κτημάτων, ἐν αἷς ὄρωνται καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν οἴκων, καὶ ἡ οἰκονομία τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ἐμπόριον, καὶ αἱ τρέχουσαι τιμαὶ τῶν νομισμάτων ἐν τῷ αὐτῷ, ἢ τῷ ἄλλῳ αἰῶνι. Τὰ πρακτικὰ—τουτέστιν, αἱ περιγραφαὶ τῆς τῶν χωρίων Οἰκονομίας, — ὡς οὐκ ἔστι καλλίτερον, καταδεικνύουσι τὴν μεταχειρισιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Αὐτοκρατορίᾳ Γεωμετρικῆς ὁροθεσίας τῶν γαιῶν, τὴν ἐκτίμησιν αὐτῶν συμμόρφως μὲ τὰς αὐτῶν ποιότητας, τὴν ποσότητα τῆς ἐξαγωγῆς αὐτῶν, τὰ τῶν καρπῶν μέτρα, τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων ἐπὶ τῶν γνωστῶν διαμερισμάτων, τῶν μετρημένων διὰ τῶν σχοινίων, ἐλκήθρων, τέλος τῶν ἐγκατοίκων τὰ αὐτῶν δοσίματα καὶ αἱ κοιναὶ ὑποχρεώσεις, τὰ δικαιώματα τῶν γεωμέτρων, δικαιώματα τῶν δεσποζόντων, τὴν ἐγκατοίκησιν τῶν Σλάβων εἰς πολλὰ τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου², τὰ αὐτῶν ὀνόματα καὶ αἱ ἐπωνυμίαι καὶ τ. λ. καὶ τὰ τ. λ. Ἐκ τῶν δικαστικῶν ἔγγράφων φαίνεται, τίνι τρόπῳ διεξήγοντο, ἐγράφοντο, ὑπεγράφοντο καὶ ἐπεκυροῦντο διάφοροι πράξεις ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς δικαστικοῖς τόποις. Ὅσον ἀρχαιότερα ταῦτα τὰ ἔγγραφα, τόσον εἰσὶ μεταχειριστικώτεροι ἐν αὐτοῖς αἱ λέξεις αἱ Λατινικαί. Ἐξ αὐτῶν δύναται τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ῥωμαϊκῆς

¹ Ἐξακολουθεῖ ὁ συγγραφεὺς χρώμενος τῇ δημώδει ταύτῃ λέξει καὶ ἐννοεῖ τὰ χρυσόβουλλα, ἅτινα συνήθως περιελίσσονται κυλινδρικῶς· ἡ λέξις εἰλητάριον νῦν καθιέρωται ἐν Ἁθῶ ἐπὶ τῶν μεμβραίνων λώρων, ἐφ' ὧν ἐγγέγραπται ἡ θεία Λειτουργία.

² Δι' ὄλου τοῦ ἔργου τοῦ *Ὀυσπένοσκη* διήκει ὁ σκοπὸς οὗτος, νὰ παρουσιάσῃ πανταχοῦ τοῦ Ἁθῶ καὶ τῆς Χαλκιδικῆς ἀπὸ αἰῶνων ἐγκατεστημένους τοὺς Σλάβους, οὓς ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἢ κατ' ἄλλους, ὁ Πωγωνάτος, μετώκησεν, ὡς διίσχυρίζεται, ἐξ Ἁθῶ εἰς Πελοπόννησον, ὅπερ ὑπεστήριξεν ἔπειτα θυροβωδῶς ὁ Fallmerayer, καὶ ἀνέγραψε καὶ ὁ κ. Σμυρνάκης ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ.

νομοδοσίας καὶ τῶν χαρακτήρων αὐτῆς εἰς τὴν νομοδοσίαν τῆς Σερβίας, Βουλγαρίας, καὶ ἴσως τῆς Ῥωσσίας. Δι' αὐτῶν δυνατὸν εἶναι νὰ μεγαλυνθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν καλλιτέρων μερῶν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς εὐγλώττου δικαστικῆς συντάξεως. Καὶ ὀλίγα ἄλλα φωτεινὰ μέρη θέλεις σημειώσαι ἐν τοῖς δικαστικοῖς ἐγγράφοις ἐν τῇ ὁμοίᾳ ἀναλύσει αὐτῶν. Τὰ πιτάκια, ἴγουν αἱ βασιλικαὶ ἢ Πατριαρχικαὶ διατάξεις, γεγραμμένα στυλικῶς ἐπὶ τῶν σανίδων, κεκαλυμμένων κηρίῳ, ἢ μὲ ἄλλην τινὰ κολλητικὴν οὐσίαν. Τὰ χρυσόβουλλα φερ' εἶπεῖν. τὰ βασιλικὰ καὶ ἡγεμονικὰ γράμματα μετὰ τῶν χρυσῶν σφραγίδων (χρυσῆ βούλλα). Τὰ Σιγίλλια γράμματα δέ, ἄλλα μὲ τὰς μολιβδίνας σφραγίδας διάφοροι διαταγαὶ Βασιλέων καὶ Δεσποτῶν, ὅλα ταῦτα τὰ χαρτιὰ ἐκφράζουσι τὴν Πίστιν, τὸ πνεῦμα, τὸν χαρακτήρα, τὴν κίνησιν καὶ τὴν προχώρησιν εἰς τὴν ζωὴν τῆς τοῦ λαοῦ ἐξουσίας, νομοδοτικῆς τε καὶ ἐκτελεστικῆς, καὶ ἐν ταῦτῳ παριστῶσιν αὐτὴν διαδοχικὴν τῆς τοῦ Θεοῦ Προνοίας ἐπὶ τῆς γῆς. Προσθῆκαι τούτων τῶν χαρτίων, πρὸς τὴν Ἀρχαιολογίαν, Ἱστορίαν, Νομοδοσίαν, καὶ τὴν Πίστιν, θέλουσι δώσει ἐξαγόμενα πλούσια καὶ πολυμερῆ, <κρίνων> κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν Βασιλείων, δυναστειῶν καὶ τῶν ἔθνων, καὶ κατὰ τὴν παράστασιν τῶν προσώπων καὶ τῶν ἰδεῶν περίξ τοῦ Βασιλέως, ἢ Δεσπότου, ἢ Ἡγεμόνος, ἢ Σεβαστοκράτορος, ἢ Πατριάρχου, ἢ Ἐπισκόπου τοῦ δώσαντος τὸ γράμμα. Καὶ διὰ τὸν ὀρθόδοξον θεολόγον τὰ τοῦ Ἁθῶ ἐγγραφα καὶ τὰ χειρόγραφα εἰσὶν ἐν διαφόροις <τε> τὸ αὐτὸ <εἶνε>, ὅ,τι διὰ τὴν μέλισσαν τὰ τοῦ Θεοῦ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ, καὶ τὰ τῶν δένδρων ἀνθη. Ὑπάρχει ἀπὸ τί νὰ συλλέξῃ τις μέλι εὖσομον. Πόσαι ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει εὐρίσκονται βιογραφίαι τῶν Ἁγίων καὶ Μαρτύρων, ὁμοίως τοῖς ἄστροις τοῖς ἀναλάμψασι πρὸ πολλοῦ καὶ πρὸ ὀλίγου ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ! Ὑπάρχουσιν ἐκεῖ αἱ ἀκολουθίαι καὶ οἱ ἀκάθιστοι, μαρτυροῦσαι τὸ δῶρον τῶν ἐκρητορευσάντων τὰς εὐχὰς ἐν τῇ Ὄρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἐν τῇ Λαύρᾳ πρὸ πολλοῦ ἡτοιμασμένη ὑπάρχει πρὸς ἐκτύπωσιν τελεία συλλογὴ τῶν ἐξαιρέτων λόγων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης περὶ τῆς νοερᾶς προσευχῆς¹. Ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων ἑκατονταετηρίδας τινὰς ἀναπαύεται χειρόγραφον, ἐμπεριέχον βαθυδογματικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἀνάπτυξιν ὄλων τῶν εἰρμῶν καὶ τροπαρίων εἰς ὅλας τὰς Δεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἑορτάς. Μετάφρασις τούτου τοῦ χειρογράφου εἰς γλῶσσαν Ῥωσικὴν, τὴν πλησιάζουσαν πρὸς τὴν Ἐκκλησιο-Σλαβικὴν,

¹ Ἐν Λαύρᾳ εἶδεν ὁ Οὐσπένσκη τὰ ἅπαντα τοῦ Παλαμᾶ παρασκευασθέντα πρὸς ἐκδοσιν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Νικοδήμου, ἅτινα ἀποσταλέντα πρὸς ἐκδοσιν εἰς Βιέννην μικροῦ δεῖν ἀπώλοντο καὶ ἐξηφανίζοντο ὑπὸ τῶν Παπιστῶν. (Βλ. Νικοδήμου Ἁγιορείτου Πρόλογον εἰς τὰ συγγράμματα ταῦτα ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. Δ' (1893) σ. 93-101). Τῶν μὲν Λόγων ἤδη ἔχομεν τὴν Ἱεροσολυμιάδα (1857) καὶ τὴν τοῦ Σοφοκλέους Οἰκονόμου (Ἀθῆναι 1861) ἐκδοσιν. Τινὰ δὲ τῶν περὶ νοερᾶς προσευχῆς ἐδημοσίευσεν ὁ Syrk u εἰς τὰ μετὰ θάνατον τοῦ Οὐσπένοκη.

καὶ μετάφρασιν θεολόγου, τοῦ βαθέως καὶ εὐνοχῶρως ἐκμαθήσαντος τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἤθελεν εἶσθαι ἀτίμητον δῶρον διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς. Ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Ἁγίου Παύλου, Ζωγράφου καὶ Χιλανδαρίου διεσώθησάν τινες μεταφράσεις Σλαβικαὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης οὐ τέλειαι, ποιήματα μερικῶν ἁγίων Πατέρων, λειτουργίαι, Πατερικὰ καὶ λοιπά. Ἐν τῷ Βατοπαιδίῳ καταδεικνύουσι τὴν μεγαλοπρεπῆ Παλαιὰν Διαθήκην Ἑλληνικὴν, μετὰ ζωγραφικῶν καὶ Ἱστορικῶν τῶν γεγονότων, καὶ ὠραῖον χειρόγραφον τῶν λόγων τοῦ Βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος φυλάττεται τὸ οὕτως ὀνομαζόμενον Ἐυαγγέλιον Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου (χειρόγραφον τοῦ 12 αἰῶνος), ἐν ᾧ μετὰ ὀλοκλήρου τῆς Νέας Διαθήκης, γεγραμμένα εἰσι διὰ τῆς πλέον λεπτῆς γραφίδος 20 στάσεις διαφορῶν περιλήψεων, δηλαδὴ οἱ ἐκλεκτοὶ λόγοι Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, πλήρης Νομοκάνων καὶ τ. λ. (ἐν τῷ τέλει καταχωρισμένοι εἰσιν 152 ἱατρικαὶ συνταγαί)¹. Ἐν τῷ Ἐσφιγμένῳ ἔλκει πρὸς ἑαυτὸ χειρόγραφον, Ἑρμηνεῖα Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὴν βίβλον τῆς Γενέσεως (in-folio, τοῦ 937 ἔτους). Αὐτόθι δὲ μετὰ τῶν αὐτοῦ συναδέλφων ὠραΐζεται ὁ Νομοκάνων in. — 4^ο, περιεργος διὰ τὴν ἀφθονίαν καὶ τὴν διασάφησιν τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ προλόγῳ τούτου τοῦ χειρογράφου λέγεται, ὅτι ἐπιθεώρησις καὶ διασάφησις ὅλων τῶν νόμων προελήφθη κατὰ τὴν διαταγὴν βασιλέως Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων. Ἐν τοῖς μοναστηρίοις Κουλτουμουσίου καὶ τοῦ Σιμωνοπέτρου². Περιεργὰ εἰσι τὰ ἀρχαῖα θεολειτουργούμενα βιβλία, χειρόγραφα μετὰ τῶν μουσικῶν χαρακτήρων (ἀλύσεων). Ὁμοίων τοιούτων χειρογράφων ὑπάρχει πλῆθος πολὺ! Δὲν εἶναι εὐάρεστον νὰ ἀπαντήσης, φέρον εἰπεῖν, ἐν τῇ τῶν Ἰβήρων βιβλιοθήκῃ χειρόγραφον καὶ τέλειον λεξικὸν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Π. Ἀλεξανδρείας ἐν <τῇ> ἀλφαβητικῇ τάξει, σπουδαῖον καὶ διὰ τὸν φιλόλογον, καὶ διὰ θεολόγον; ἐν αὐτῷ ἀρκεταί, οὐκ ὀλίγαι, λέξεις ἑλληνικαὶ λίαν σύμφωνοι μετὰ τῶν Σλαβικῶν, παρδγμ: Κύβη=Κεφαλή (Kubanĭe), κνίζειν = κατατέμνειν (Knuzā razrĭznan), φῶρ = ληστής (borĭ), δρᾶξ = ἡ τῆς χειρὸς παλάμη (draka Kyuanar), Λῶπος = ἱμάτιον (unacnĭr) καὶ τ. λ. Ἐν τῇ αὐτῇ βιβλιοθήκῃ ὑπάρχει ἄλλο παρόμοιον ἄγαν παλαιὸν λεξικὸν γεγραμμένον

¹ Διεξοδικὴν περιγραφὴν τοῦ κώδικος ἐποίησατο ὁ μακ. ἀρχ. Δανιὴλ Στεργιάδης Παντοκρατορινὸς ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. Δ'. 1884 σ. 216-219. Περί τοῦ Νομοκάνονος βλ. τὴν γνώμην τοῦ Zach. von Lengenthal παρὰ Λάμπρω (Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἁγίου Ὄρους Ἑλλ. κωδίκων, Κανταβριγία 1895, τομ. Α' σ. 113.).

² Ἄει οὕτω διὸ ἀφήκαμεν τὸν τύπον ὅπως ἀσφαλῶς προέρχεται κατὰ παρετυμολογίαν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρωτοκορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ἐνῶ κατ' ἀλήθειαν εἶναι ἡ Σίμωνος Πέτρα.

ἐπὶ μεμβράνης. Ἴδου οἰκόσημον ἐξ αὐτοῦ «*Βήμαρχος Καισαρεὺς ἐκ Καπαδοκίας σοφιστῆς*». Οὗτος ἔγραφε τὰς *Κωνσταντινίου τοῦ Βασιλέως* πράξεις ἐν βιβλίοις δέκα. — *Βυβλίον καὶ βιβλίον* διαφέρει· βυβλίον λέγεται τὸ ἄγραφον, βιβλίον δὲ τὸ γεγραμμένον. — *Σήθω* τὸ κοσκινίζω (prociāgo). Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἀναγινώσκεις: *Γότθοι* = γένος Ἀραβίας. *Γάλλοι* = οἱ ἀπόκοποι καὶ οἱ εὐνοῦχοι. *Ὅπὲ σαββάτων*: ἔθος εἶναι τῶν Ἑβραίων τὴν ἐβδομάδα μίαν ἡμέραν αὐτὴν καλεῖν. *Ἐφοῦδ*: δήλωσιν, ἢ λύτρωσιν σημαίνει. (Κατὰ τὴν γνώμην τινῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἐφοῦδ τοποθετημένος ἦν ἀδάμας, ὅστις ὅτε ἔλαμπεν ὡς ἀστραπή, προεμήνυε εὐχάριστον μέλλον, καὶ ὅτε ἐξέδιδε τὸ φυσικὸν αὐτοῦ φῶς προεγίνωσκεν ἀτυχίαν, ὅτε δὲ ἐσκοτιζέτο προεφανέρωνε θάνατον· ὄρα τὸν ἅγιον Κύριλλον). Δὲν θὰ ἀπορέσης εὐρίσκων εἰς τὸν χειρόγραφον Σλαβικὸν Ἀπόστολον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὃν ἀντέγραψε *Μιχαὴλ μοναχὸς* τῆς Σκήτεως τῆς Ἁγίας Ἄννης ἐν ἔτει 1638 «ἐκ τοῦ διωρθωμένου βιβλίου τῶν ἀρχαίων Μεταφραστῶν *ῥεσάβων*», καὶ λέξεις καὶ συντάξεις καὶ ὀξείας μὴ ἐχούσας μηδεμίαν καταφρόνησιν». Τίνες οὗτοι, οἱ ἀρχαῖοι Μεταφρασταί; Καὶ τίνες οὗτοι οἱ πεπαιδευμένοι *ῥεσάβοι*; ... Πόσοι στοχασμοὶ ἀναπτύσσονται ἐν ταύτῃ τῇ εὐρέσει! . . . Παρασιωπῶ ἐνταῦθα διὰ τὰ ὠραῖα χειρόγραφα τῆς νέας Διαθήκης καὶ τῶν Ψαλτηρίων, τῶν γεγραμμένων μὲ τὸν χρυσόν, καὶ ἀναγινωσκομένων μόνον κατὰ τὰς μεγάλας Νηστείας καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, περὶ τῶν τυλικταρίων τῶν Λειτουργιῶν, περὶ τῆς πληθύος ποιήσεων τῶν ἁγίων Πατέρων ἐν χειρογράφοις, περὶ πράξεων τῶν Συνόδων τῶν συγκροτηθεισῶν ἐν τῷ Ἄθῳ, περὶ τῶν χρονολογιῶν τῶν τε Ἑλληνικῶν καὶ Σλαβικῶν. Ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Παύλου ὑπάρχει ἐξαιρετικὸν πλήρες χειρόγραφον εἰς τὴν Σερβικὴν διάλεκτον — χρονογράφος *Γεωργίου τοῦ Ἀμαρτωλοῦ* — εἰς μίαν σκῆτην ἠγόρασα περίεργον χρονογράφον εἰς τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν, ὃς ἀπαιτεῖ τακτοποίησιν καὶ βιάζεται εἰς τὸ φῶς¹. Περὶ τῶν Καταλόγων Πατριαρχῶν τῶν τεσσαροθρόνων καὶ τῶν αὐτῶν Μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν προσαρτικῶς (sic) μετὰ τῆς Ῥωσσίας κ.τ.λ. Καὶ ἐξακολουθῶ τὸν λόγον περὶ τῶν τοῦ Ἄθῳ ἐγγράφων. Ἡ πολυποίκιλος ἐκμάθησις αὐτῶν λίαν ἐστὶν ἐπίσημος διὰ τὸν θεολόγον. Ἐν πολλοῖς ἐξ αὐτῶν κατὰ γράμμα ἐκφράζονται τὰ δόγματα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἀδιακόπῳ αἰωνίᾳ ἐξακολουθήσει. *Τὴν ἀρχὴν πολλῶν γραμμάτων τῶν τε βασιλικῶν καὶ ἡγεμονικῶν δύναται τις νὰ τὰ ὀνομάσῃ συνοπτικὰ Σύμβολα τῆς Πίστεως*. Ὅλα τὰ Πατριαρχικὰ γράμματα ἐκδίδωσι τὴν βοώδη καὶ ἁρμο-νικὴν ἠχὴν κανόνων τῆς *Ὀικουμενικῆς Ἐκκλησίας*. Ἐν ταῖς πνευματικαῖς δια-

¹ Δυστυχῶς εἰς τοὺς Σλαβικοὺς κώδικας — καὶ τοιοῦτους ἀριθμῆ οὐκ ὀλίγους ἐκάστη μονὴ — οὐδεμίᾳ ἐδόθη ἀπ' ἀρχῆς προσοχή, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ μὲν τῶν σκητῶν ἐξηφανίσθησαν οὗτοι καθ' ὀλοκληρίαν, εἰς δὲ τὰς μονὰς, ἐὰν σφίζονται εἰσέτι τινές, κείνται παρημελημένοι! Ἡ Κυβέρνησις ἔχει καθήκον νὰ ἀποστείλῃ τῆς Σλαβικῆς γλώσσης καὶ Παλαιογραφίας εἰδήμονα, ἵνα περισυλλέξῃ καὶ καταγράψῃ πᾶν Σλαβικὸν μνημεῖον.

θήκαις ἀνθρώπων κοσμικῶν καὶ μοναχῶν ἀγίων ἐμφανίζονται καὶ Χριστιανικὴ ἔποψις εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, καὶ ἡ συντριβὴ τοῦ πνεύματος διὰ τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, καὶ ἡ στερεὰ ἐλπίς εἰς τὴν ἀθανασία, καὶ ἡ ἰδέα περὶ τῆς δυνατῆς μεταβάσεως τῶν ψυχῶν εἰς τὴν αἰωνιότητα, καὶ αἱ παρατάξεις τῶν μνημοσύνων ὑπὲρ τῶν Κεκοιμημένων, καὶ ἡ δύναμις τῆς Πίστεως διαταττούσης τοὺς ἀποθνήσκοντας κυρίους νὰ χαρίζωσι τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς δούλους καὶ δούλας καὶ τὰ αὐτῶν τέκνα. Διατυπώσεις τῶν Ἀγιορειτῶν οὐκ Ἐκκλησιαστικά, προσδιορίζουσαι τὴν αὐτῶν κατάστασιν, καὶ αἱ διατάξεις τῶν Ἑγουμένων, εἰσὶν ὄντως κάτοπτρα, ἐν αἷς ζωγραφοῦνται οἱ χαρακτῆρες τῆς μοναδικῆς ζωῆς. *Τὰ Πατριαρχικά καὶ Ἐπισκοπικά γράμματά εἰσι πολύτιμοι ὕλαι διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν.* Πόσοι Ἐπίσκοποι, Μητροπολίται, Πατριάρχαι, Τεσσαρόθρονοι¹ ὑπογράφονται ἐπ' αὐτῶν! Ἐπίστασαι καὶ τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον τῆς αὐτῶν ὑπάρξεως, καὶ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν ἐν ταῖς πράξεσι τῆς Ἐκκλησίας. Πόσῃν πατρικὴν ἀγάπην καὶ φροντίδα εἶχον ἐκεῖνοι διὰ τὴν φύλαξιν τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν οικονομίαν τῶν μοναστηρίων, ὁρῶντες ἐν αὐτοῖς *προσπύργια τῆς Ὁρθοδοξίας!* Ποία εὐγλωττία ἐν τοῖς γράμμασι τῶν Πατριαρχῶν! Ἐκ στόματος τούτων τῶν Ἱεραρχῶν ἐρῶευσαν γλυκύτατοι καὶ γνωστικώτατοι λόγοι. Ἐν τοῖς αὐτῶν χαρτίοις φαίνονται καὶ ἡ πρακτικὴ παράδοσις, καὶ ἡ πραγματικὴ τάξις, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μόνα ταῦτα τὰ χαρτία ἤθελον κλείσει στόματα πολλῶν φωνασκῶν τῆς Δύσεως, τῶν κατηγορούντων τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἣν αὐτοὶ οὐκ ἐπίστανται. Ὑπογραφαὶ πολυάριθμων Ἀρχιερέων ἐπὶ διαφόρων ἐγγράφων, τόσον χρήσιμοι διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Στατιστικὴν, ἐσημειοῦντο, ἀλλ' οὐ πάντοτε. Καιρὸς καὶ δυνάμεις οὐκ ἐξήρκουν διὰ τὴν πολυποίκιλον καὶ πολύμοχθον ἀντιγραφὴν τῶν ἀρχαίων ἐγγράφων, ὀγκωδῶν, καὶ δυσαναγνώστων. Ὁρθὴ εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ παρωδία: *Εἰς οὐδεὶς!*

Quid potui feci, faciunt meliora potentes.

Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, προτίθεμαι νὰ προσβῶ εἰς τὴν κριτικὴν τακτοποίησιν τῶν ἐγγράφων, τῶν συλλεχθέντων παρ' ἐμοῦ ἐν τῷ Ἀθῶνι, πρὸς ἔκδοσιν αὐτῶν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀντιτύπων ἐξ αὐτῶν. Τοιοῦτος κόπος χρήζει καιροῦ, ὑπομονῆς, ἐπιμονῆς καὶ ἔτι κἄτι τι. Καὶ ἤδη διακοινῶ τοῖς ἀγαπῶσι μνησθῆναι ἡμέρας ἀρχαίας ἓνα σύντομον Κατάλογον τούτων τῶν ἐγγράφων. Τὰ ἔγγραφα, ὧν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ οὐ μέμνηται ἐν τῷ καταλόγῳ ὅτι ὑπάρχουσι σημειώσεις κτλ., ἀντεγράφησαν πληρέστατα (ἀπαντῶ πρώτιστα εἰς ἐκάστην ἐνδεχομένην ἀντιλογίαν, ὅτι ὁ Κατάλογος οὐκ ἔστι βιβλίον

¹ Τὴν λέξιν ταύτην, ἣν δὲν ἔχει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν γλῶσσα, ἀφήκα ἀνέπαφον, ἵνα ἐγκληματισθῇ καὶ παρ' ἡμῖν. Ἀνάλογά εἰσι τὰ: τετρακτὺς τῶν Πατριαρχῶν, τετραθρονος, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον δύναται νὰ σημάνη ὁ τέσσαρας ἔχων θρόνους.

καὶ ὁ πρόλογος πρὸς αὐτὸν δὲν εἶναι ἡ ἀκαδημαϊκὴ (sic) διάκρισις). Προστίθενται ἔτι τῇ προσοχῇ καὶ τῇ κρίσει τῶν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν δύο (λιθόγραφοι) χάρται τῆς Ῥωσσίας, πιστῶς ἐξαχθέντες δι' ἐμοῦ ἀπὸ τοὺς χάρτας ἐξ ἐνὸς χειρογράφου τῆς ἐν Ἀθῶν μονῆς τοῦ Βατοπαιδίου, in — 4^ο μέγα ¹. Τοῦτο τὸ χειρόγραφον ἐμπεριέχει ἐν αὐτῷ μόνον τὴν Γεωγραφίαν τοῦ *Πτολεμαίου*, τὸν *Περίπλουν* τοῦ Ἀριανῶ, καὶ 17 κεφάλαια τῆς Γεωγραφίας τοῦ *Στράβωνος* ². Οὐτ' ἔτος οὐτ' ὄνομα τοῦ γραφέως ἐν αὐτῷ δὲν ἐσημειώθησαν. Κρίνοντες ἐκ τῆς αὐτοῦ γραφῆς, ἡμεῖς παραπέμπομεν αὐτὸ πρὸς τὸν Β^{ον} αἰῶνα. Μετὰ τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Πτολεμαίου, ἀνυπερθέτως καταχωρημένοι εἰσιν ἐν τῷ χειρογράφῳ οἱ ἀκόλουθοι σύγχρονοι αὐτῷ χάρται, βεβαμμένοι μὲ διάφορα χρώματα.

1. Τὰ τρία μέρη τοῦ κόσμου.	14. Λυβία, Κουβία, Ἀβυσσινία
μέχρι τῶν Σεληνιακῶν ὀρέων.
2. Βρετανία.	15. Μικρὰ Ἀσία.
3. Ἰσπανία.	16. Σαρματία Ἀσιατικὴ.
4. Γαλλία.	17. Κολχίς, Καύκασος, Παρακαυ-
νονία.
5. Ῥαιτία, Νοῖσηκὸν ³ , Παν-
νονία.	18. Συρία. [κασία.
6. Ἰταλία.	19. Μεσοποταμία.
7. Σαρδηνία, Σικελία.	20. Ἀραβία, Περσικὸς κόλπος.
Σκυθία ἐντὸς τὸν Ἰμαϊκῶν
ὀρέων.
8. Σαρματία Εὐρωπαϊκὴ.	21. Σηρικὴ, ἤγουν Κίνα.
9. Δακία.	22. Ἀραία ⁴ ἄνω τῶν Ἰνδιῶν.
10. Μακεδονία.	23. Ἰνδία.
11. Μαυριτανία Τιγγιτανικὴ.	24. Ἰνδία ἐκτὸς τοῦ Γάγγου.
12. Βόρειος Ἀφρική.	25. Ταπροβάνη νῆσος.
13. Μαρμαρική, Ἀφρική καὶ ἡ
Αἴγυπτος.	

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτων τῶν χαρτῶν ἐξήχθησαν δι' ἐμοῦ μόνον 8, οἱ παριστῶσι τὴν Ῥωσσίαν, τὰ Παραδουνάβια μέρη, τὸ Ὄρος τοῦ Ἀθωνος μὲ τὴν αὐτοῦ περιφέρειαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Σκυθίαν μετὰ τῆς Κίνας. Εἰς τὴν ἐρώτησιν, διατί νὰ μὴ σηκώσω ὅλους; ἀπαντῶμεν:

Κατὰ τὴν πρώτην ἔποιψιν εἰς τοὺς λιθογραφημένους χάρτας ἕκαστος θέλει παρατηρήσει, ὅτι τὰ γράδα ἐπ' αὐτῶν εἰσι σεσημειωμένα λανθασμένως. Ὅπως τοὺς εὐρον ἐν τῷ κειμένῳ, οὕτω καὶ τοὺς ἐσχεδίασα. Ὅπου καθά-

¹ Οἱ χάρται οὗτοι δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὸ χειρόγραφον, ἐξ οὗ ἀντεγράφησαν ταῦτα.

² Ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω τῆς πανομοιότυπου ἐκδόσεως τῶν χαρτῶν τούτων ὑπὸ τοῦ Langlois.

³ Ἴσως Μοισικὸν ἢ Μυσιακόν.

⁴ Ἴσ. Ἀρία.

πτεται τὰς ὀνομασίας τῶν τόπων, οὗτοί εἰσι γεγραμμένοι ἀπαράλλάκτως πρὸς τὰ τοῦ κειμένου, ἀλλὰ μὲ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐμῆς γραφίδος, ἔξαιρέσει τόπων τινῶν διὰ τὰς ὀνομασίας ἐν τῷ στομίῳ τῆς Βόλγας, αἱ ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ κειμένου διὰ τὴν ἔνδειξιν τῆς τῶν χαρτῶν γραφῆς. Οἱ τοῦ Βατοπαϊδίου χάρται εἰσὶν ἄγαν περίεργοι. Ἄνευ ἀμφιβολίας αὐτοὶ ἀντεγράφησαν ἐξ ἄλλων ὁμοίων χαρτῶν συγχρόνως μετὰ τῆς ἀντιγραφῆς ὅλου τοῦ χειρογράφου. Ἡ σύγκρισις αὐτῶν μετὰ τῶν τοῦ Πτολεμαίου θέλει πιστώσει, ἐὰν σύμφωνά εἰσι ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα τὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἢ οὐχί· ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ταῦτα εἰσὶν ἄξια προσοχῆς καὶ ἐρεῦνης.

Ἀρχιμανδρίτης ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗΪ

Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΑΘΩΝΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ
ΤΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ

ΚΩΔΙΞ ΙΩΔΑΞΑΦΑΙΩΝ (ΕΝ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΟΙΣ ΑΘΩ)
(ἀριθ. 55 διαστ. 0,250×0,175), 8^{ον} σ. 102.

Καταλογικὸς δείκτης ἐγγράφων, τῶν σωζομένων ἐν ταῖς Μοναῖς
τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω

Συνταχθεὶς Ῥωσιστὶ

ὑπὸ

Ἀρχιμανδρίτου ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΟΥ

καὶ ἐκδοθεὶς ἐν Πειρουπόλει

ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ τυπογραφείῳ τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἐκπαιδεύσεων

1847

Μεταφρασθεὶς δὲ ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ¹

ὑπὸ

ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΒΑΓΟΠΑΙΔΙΝΟΥ

Ἐν Βατοπαιδίῳ 1868».

¹ Σημ. Τὸ Ῥωσικὸν καὶ Ῥωσία πανταχοῦ ἐγράφη διὰ μικροῦ ρ. Οὐδεμιᾶς σημειώσεως ὑπαρχούσης ἐν τῷ χειρογράφῳ πᾶσαι αἱ ὑπὸ τὸ κείμενον τεθεῖσαι εἰσὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἐκδότου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ
ΦΥΛΑΤΤΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΙΣ, ΣΚΗΤΑΙΣ
ΚΑΙ ΚΕΛΛΙΟΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1ος.

Τυπικά τῶν Μοναστηρίων καὶ Σκήτεων τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω.¹

- 1) 972. *Τυπικὸν κεχαραγμένον ὑπὸ τῶν ἀγιορειτῶν καὶ ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Τιμισχῆ.*
«Χρῆναι τοιγαροῦν ὑπειλήφαμεν, ὡς εἶγε ἄρα τί (6480, Πρωτάτον).
συμβαίη δεόμενον ἐπιδιορθώσεως».
- 2) 1076. *Τυπικόν, ἐπικυρωμένον ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μο- (6554, Πρωτάτον).
νομάχου. Σεπτεμβρίου
ἰνδικτ. 4).*
«Αὐτοκρατορικῆς τῷ ὄντι καὶ θείας καὶ βασιλικω-
τάτης φρενός».
- 3) 1313. *Ἐπιτομὴ τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Πρώτου τοῦ Ἁγίου (6821, Ἰβήρων
Ὄρους ὑπὸ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατρι-
άρχου ἐκτιθέμενος ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ Ἀνδρονίκου
Ἀγγέλου τοῦ Κομνηνοῦ².*
«Πάση μὲν νοητῇ κτίσει καὶ αἰσθητῇ».
- σ. 19 4) 1394. *Τυπικὸν ὑποχρεώσεων τῶν τοῦ Ἄθω Μοναστηρίων
πρὸς τὸν Πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐγκεχαραγμέ-
νον ὑπὸ τῆς ἐν Ἄθῳ Συνόδου, ὑπὸ τὴν προεδρείαν
τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης Μητροπολίτου Γαβριήλ, καὶ
ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἀντωνίου.*
«Τιμιώτατοι πατέρες οἱ τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν (6902, Πρωτάτον)
διάγοντες» Μαΐου ἰνδικτ. 2).
- 5) 1406. *Τυπικὸν δοθὲν τοῖς ἀγιορείταις ὑπὸ Μανουὺλ τοῦ (6914, Ἰβήρων
Παλαιολόγου. Ἰουνίου ἰνδικτ. 14).*
«Καὶ ἰατροὶ δὲ ἄρα λοιμοῦ τοῖς σώμασιν ἐπισκή-
ψαντος».

¹ Τὰ χειρόγραφα εἰσι κατακεχωρισμένα ὡδε ἐν τάξει χρονολογικῇ ἀρχόμενα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα· δηλοῖ δὲ ὁ μὲν δεύτερος πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀριθμὸς τὴν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως χρονολογίαν, ὁ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς σελίδος τὸ σωτήριον ἔτος.

² Εἶναι Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ὁ Γέρων. Τὰ Τυπικά πάντα ὁμοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ P. h. Meyer τῷ 1894 (βλ. ἄνωτ.).

- σ. 20 6) 1573. *Τυπικὸν κεχαραγμένον ὑπὸ τῆς ἐν τῷ Ἁθῶ Συνόδου, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας Πατριάρχου Σιλβέστρου, καὶ ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου Ἱερεμίου.* (7083, Λαύρα Σπειριμ. ἰνδικτ. 3)
 «Ἐπειδὴ τῆς ἡμῶν μετριότητος τὴν πρὸς δύσιν».
- 7) 1783. *Τυπικὸν τὸ δοθὲν τοῖς ἀγιορείταις ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ.* (1783, Ἰβήρων, Μετὰ Χριστόν)
 «Ἐχρῆν μὲν πάλαι τεθεῖσθαι καὶ ἐκκεκρίσθαι Ὅρους».
- 8) 1759. *Τυπικὸν τῆς Σκήτεως τοῦ ἁγίου Δημητρίου τῆς ἐν τοῖς ὄρειοις τοῦ Βατοπαιδίου.* (Σκήτη ἁγ. Δημητρίου, Ἰουλίου 15, 1759).
 «Ἡ ἐντὸς τῶν ὄρειων τοῦ Βατοπαιδίου».
- 9) 1839. *Τυπικὸν τῆς Σκήτεως τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.* (1839 Σ.Π. Ἡλιοῦ, Αὐγούστου 26).
 «Πολλάκις καὶ ἰδιαιτέρως».
- 10) 1843. *Τυπικὸν τῆς Σκήτεως τῆς ἁγίας Ἁννης ἐπικυρωμένον ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερμανοῦ.* (Σ. ἁγ. Ἁννης 1843).
 (Ἐσημειώθη ἢ περίληψις αὐτοῦ).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2ος.

Αἱ διαθήκαι καὶ ὁδηγίαι τῶν τοῦ Ἁθῶ ἡγουμένων τοῖς αὐτῶν Μοναστηρίοις.

- 11) 971. *Ἡ Διατύπωσις τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἁθωνίτου.* (6477, Λαύρα).
 «Πατέρες καὶ ἀδελφοὶ... ἐπειδὴ ἐγὼ ὁ ταπεινός».
- 12) 971. *Τοῦ αὐτοῦ Τυπικόν, ἦτοι κανονικόν.* (6477, Λαύρα).
 «Οἱ τὸν μονότροπον τοῦ μονήρους βίου δρόμον».
- 13) 1152. *Λιτίαιξις Νεοφύτου, ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ Δοχειαρίου.* (6660, Δοχειαρίου).
 (Ἐλλείπει τὸ τέλος)
 «Ὡνιόν τι χρῆμα ὁ θάνατος καὶ μέγα τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τὰ κρείττω».
- σ. 21 14) *Διατύπωσις καὶ ὑπόδειξις τοῦ βίου... παραδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ταπεινοῦ Σάββα μοναχοῦ.* (Χιλανδαρίου, τοῦ 13 αἰῶνος).
 (Εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τούτου τοῦ τυπικοῦ ἐφυλάχθη ὀρθογραφία τοῦ κειμένου Σερβιστί).
 «Ὡραῖα, ὡς τῷ Θεῷ εὐάρεστα καὶ πρὸς τὴν ὑμέτεραν οὐχ ἦττον κεκτημένα ὠφέλειαν, ὧ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ

- τέκνα πνευματικά». (Μετάφρασις ἐκ τοῦ Σερβικοῦ).
- 15) 12... Τοῦ αὐτοῦ τυπικόν, σωζόμενον εἰς τὸ ἐν ταῖς Καρυαῖς ὀνομαζόμενον κελλίον τυπικαρεῖον. (τοῦ 13 αἰῶνος Κελλίον τυπικαρεῖον).
- 16) 1363. Διαθήκη τοῦ τῆς Λαύρας ἡγουμένου Ἰακώβου Πρηκάρη, (ἐσημειώθη ἢ περιλήψις). (1363, Λαύρα).
- 17) Διαθήκη, τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου Ἰερεμίου, διὰ τὸ οἰκοδομηθὲν παρ' αὐτοῦ Μ. Σταυρονικήτα. (νεώτερον τοῦ 7054. Σταυρονικήτα).
«Καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις μὲν πᾶσιν ἁγίοις».
- 18) 1608. Διαθήκη Ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ Μακαρίου διὰ τὸ ἑαυτοῦ κελλίον, τὸ εὕρισκόμενον ἐν τοῖς ὄρεισις τῆς Λαύρας (ἐσημειώθη ἢ περιλήψις). Σημειώσεις. Τὰ ἀρχαιότερα, καλλιώτερα ἀντίγραφα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διατυπώσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐν μεμβράναις δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Πρωτάτου καὶ ἐν Μοναστηρίοις Λαύρα, Βατοπεδίου, Δοχειαρίου, (πρόσθετες καὶ λοιπαῖς).

σ. 22

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3^{ος}.**Πιττάκια Βασιλέων τῶν Ἑλλήνων¹.**

- 19) 997. Πιττάκιον Βασιλείου, τοῦ βασιλεύσαντος μετὰ τὸν Ἰωάννην Τσιμισχῆν δοθὲν Νικολάῳ πρωτοσπαθαρίῳ κριτῇ τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν ἀναφορὰν Ἰωάννου. Ἰβηρος τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς Μ. τῶν Ἰβήρων διὰ τὴν γῆν τῆς μονῆς τοῦ Πολυγύρου. «Ὁ εὐλαβέστατος μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Ἰβηρ».
- 20) Πιττάκιον Ἀλεξίου Κομνηνοῦ πρὸς τὸν Πατριάρχην Νικόλαον περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πατριάρχου. (Ἰβήρων).
«Πάτερ Ἁγιε καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα οἶδας, ὅτι ἐντολὴν ἔδωκεν ὁ Θεός».

¹ Πιττάκια ὀνομάζοντο κυρίως τὰ εἰς διάφορα σέκρετα ἢ ὑπουργεῖα πρὸς τε τὸν πατριάρχην καὶ τὰς ἄλλας ἀνωτέρας τοῦ Κράτους ἀρχὰς ἀποστελλόμενα διατάγματα, καὶ διαφέρουσι τῶν χρυσοβούλλων καὶ σιγιλλίων καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι ἦσαν διὰ κηροβούλλου σεσημασμένα. Κατὰ τὸν *Εὐστάθιον* τὸ Ὀμηρικὸν «πυκτὸς πίναξ» ἐρμηνεύοντα: «Πιττάκιον δὲ ἰδιωτικώτερον (φαμέν) διὰ τὸν τρόπον καὶ αὐτὸ τῆς πύξεως. Ὡς γὰρ ἡ δέλτος διὰ τὸ δελτωτὸν σχῆμα, οὕτω πιττάκιον διὰ τὸ τετραγωνίζεσθαι πτυσσόμενον, ὁμοίως πως τῷ τῆς χυτῆς πίττης σχηματισμῷ» (Παρεκβ. εἰς Ἰλιάδος Ζ' σ. 633, 40).

- 21) Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐκ παντοίων δοσιμάτων καὶ ἐπιρροῆς τῆς τε πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ἀρχῆς.
«Θεσπίζομεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς εἶναι τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐλεύθερον».
- σ. 23 22) 1081. Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τὸν Πατριάρχην Νικόλαον περὶ τῆς ποιμαντικῆς νοθεσίας μοναχῶν τινων, καταταραττόντων τὰ τοῦ Ἁθῶ Μοναστήρια. (5589).
«Σκοπὸς ἐτέθη τῇ Οἰκουμένῃ».
- 23) Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τὸν πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἱλαρίωνα ἐν τούτῳ, ἵνα μὴ ἀπέρχωνται οἱ Ἁγιορεῖται ἄνευ τῆς ἀδείας αὐτοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.
«Χωρὶς εἰδήσεώς σου».
- 24) Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς πάντας τοὺς Ἁγιορεῖτας περὶ τῆς πνευματικῆς σημασίας τοῦ Ἁγίου Ὄρους.
«Πατέρες ἅγιοι. . . οἶδατε, ὅτι καθάπερ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ βασίλισσα τῶν πόλεων»¹.
- 25) 1116. Τοῦ αὐτοῦ διάλυσις τῷ Πρώτῳ Γαβριὴλ νὰ προσκαλῆ εἰς τὸν Ἁθῶνα τοὺς πλησιεστέρους ἐπισκόπους διὰ χειροτονίαν Ἱερομονάχους καὶ Ἱεροδιακόνους. (6626).
«Ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἵνα ἡ ἐλευθερία τοῦ Ὄρους».
- 26) Πιττάκιον βασιλέως (ὄνομα λείπει) πρὸς τὸν τῆς Θεσσαλονίκης κριτὴν Σιφιλῖνον. (Φεβρ. Δοχειάριον περὶ Ἰνδικτ. 12).
«Πρώην μὲν πρόσταξιν ἔδεξάμην».

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4 ος.

Χρυσόβουλλα, Σιγίλλια καὶ Διατάξεις τῶν Βασιλέων, Δεσποτῶν καὶ Σεβαστοκρατόρων Ἑλλήνων.

- σ. 24 27) 885. Σιγίλλιον βασιλέως Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο, ἐν τούτοις, ἵνα μηδεὶς ἐκ τῶν λαϊκῶν ἐν οὐδενὶ ἀνη- (6393, Πρωτάτου).

¹ Ἡ γνησιότης τῶν Βασιλικῶν τούτων πιττακίων ὡς καὶ τῶν κατωτ. Πατριαρχικῶν διαβάλλεται μετὰ τῆς ὅλης Διηγήσεως τῆς δημοσιευθείσης τελευταῖον, τὸ τρίτον, ὑπὸ τοῦ Meyer (Die Haupturkunden κ.τ.λ. σ. 163-184). Παρασκευάζων κριτικὴν τῆς Διηγήσεως ἐκδοσιν, εἶδον τῷ 1927 καὶ τὰ πιττάκια τὰ φυλαττόμενα ἐν τῷ σιδηροφράκτῳ κιβωτίῳ τοῦ Πρωτάτου· σφίζεται ἐν μόνον (τὸ ὑπ' ἀρ. 21) ἐν δυσὶν ἐπὶ περγαμνῆς ἀντιγράφοις περιέχουσιν ἐν συνεχείᾳ καὶ ἕτερον ἄσχετον πρὸς τὴν Διήγησιν ἔγγραφοι, καὶ τὸ μὲν εἶναι τοῦ IB' αἰῶνος, τὸ δὲ ἐκ τούτου ἀντίγραφον τοῦ IE'.

- συχῇ τοὺς ἀναχωρητὰς τοῦ Ἁθω. (Ἐπάρχει σημείωσις).
- «Τοὺς τὸν ἔρημικὸν βίον ἐλομένους»:
- 28) 911. *Σιγίλλιον βασιλέως Λέοντος τοῦ σοφοῦ περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀναχωρητῶν ἐκ τῶν στενοχωριῶν τοῦ Ἀθωνικοῦ μεγάλου Μοναστηρίου Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ.* (6419, Πρωτάτον).
«Πάσης παρενοχλήσεως».
- 29) 945. *Χρυσόβουλλον Ῥωμανοῦ καὶ Κωνσταντίνου, ἐπικυροῦν τὰ ἄνωθι εἰρημένα Σιγίλλια.* (6453, Πρωτάτον Αὐγ. 3 Ἰνδικτ. 7).
«Τὸ ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν ἐπακολουθεῖν».
- 30) 946. *Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, δοθὲν τῷ ἐν Θεσσαλονίκη Μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Προδρόμου.* (6454, Ἰβήρων).
- 31) 958. *Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, τῆς ἐπονομαζομένης Ἁθω.* (6466, Ἰβήρων).
- 32) 960. *Χρυσόβουλλον Ῥωμανοῦ, δοθὲν τῷ Ἀθωνικῷ Μοναστηρίῳ Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ, διὰ 40 ἐγκατοίκους.* (6468, Ἰβήρων)
σ. 25 Σημείωσις. Ἐν τούτῳ τῷ χρυσοβούλλῳ μνημονεύεται ἤδη περὶ τῶν Σλάβων Βουλγάρων ὡς καὶ τῆς αὐτῶν ἀποκαταστάσεως ἐν τῷ Ἀθωνικῷ χωρίῳ Ἱερισσῶ.
- 33) Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, καταχωρηθὲν ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου — περὶ τῆς ἀρχῆς ἐν τῇ Λαύρα. (6478, Λαύρα).
«δεσπόζεσθαι μεθ' ἡμᾶς τὴν τοιαύτην Λαύραν».¹
- 34) 970. *Χρυσόβουλλον Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ περὶ τοῦ Τιμίου ξύλου καὶ περὶ τῆς κάρας Βασιλείου τοῦ Μεγάλου προσενεχθέντων τῇ Λαύρα.* (6478, Λαύρα. Μαΐου Ἰνδικτ. 9).
«Εἰς τὸν περὶ τὰς τοῦ ἀμπελῶνος ἀρχάς».
- 35) 980. *Χρυσόβουλλον Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου περὶ τῆς ἐνώσεως πρὸς τὸ μοναστήριον τῶν Ἰβήρων μονῶν: τοῦ Λεοντίου ἐν Θεσσαλονίκη,* (6488, Ἰβήρων).

¹ Δυστυχῶς τὸ χρυσοβούλλον οὐτ' ἐν ἀντιγράφῳ ἐσώθη, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον κτιτορικὸν τῆς Λαύρας.

Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ ἐν Ἱερισσῷ καὶ τοῦ Κλή-
μεντος ἐν τῷ Ἄθῳ.

- 36) 1041. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγῶνος, δοθὲν (6549, Ἰβήρων).
τῇ μονῇ τοῦ Ἄθῳ, ἦτοι τῶν Ἰβήρων, περὶ δια-
φόρων κτημάτων τούτου τοῦ Μοναστηρίου.
- 37) 1046. Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου (6554, Πρωιάτων).
ἐπικυροῦν τὸ δεύτερον τυπικὸν τοῦ Ἁγίου
Ἵεροσολύμων (ἐν ἀρχῇ σειραὶ τινες ἐξέλειπον, εἶτα
ἀναγινώσκεται):
«εἰς τὸ αὐτὸ στασιάζοντες καὶ τὴν φίλην εἰρήνην».
- 38) 1052. Χρυσόβουλλον σιγίλλιον ¹ Κωνσταντίνου τοῦ Μο- (6560, Λαύρα
νομάχου, περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ βασιλικοῦ ὑπαλ- Ἰουνίου Ἰνδικτ. 5).
λήλου—πραιποσίτου ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ ἐπὶ τοῦ
κανικλίου—ἐπιτρόπου τῆς Λαύρας.
«Καὶ εὐλαβεστάτων Μοναχῶν».
- 39) Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, (Λαύρα).
δοθὲν τῇ Λαύρᾳ, ἐν τούτῳ, ἵνα ὀνομάζηται τὸ
τοῦ Ἄθῳ Ἵεροσολύμων Ἁγίου. (Ἐγὼ οὐκ εἶδα
τοῦτο τὸ ἔγγραφο).
- 40) 1057. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ τοῦ Νεωτέρου περὶ χρη- (6565, Λαύρα.
ματικῆς βοήθειας τῇ Λαύρᾳ. Ἰανουαρίου
«Οἱ τὸν ψυχικὸν σταδιοδρομοῦντες ἀγῶνα». Ἰνδικτ. 10).
- 41) 1060. Χρυσόβουλλον τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ (6568, Λαύρα
Δούκα ὑποχρεώσεων τῶν τε ἐγγείων καὶ πολιτικῶν.
Ἰουλίου).
«Καλὸν μὲν καὶ τὸ τὴν ῥίζαν φυτεῦσαι τοῦ
ἀγαθοῦ».
- 42) 1071. Σιγίλλιον Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους δοθὲν τῷ μο- (6579, Καρα-
ναστηρίῳ τοῦ Καρακάλλου. (Ἐγὼ οὐκ εἶδον αὐτό). κάλλου).
- 43) 1076. Χρυσόβουλλον Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου περὶ (6586, Ἰβήρων
τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων (τὴν πρῶ- Ἰουλίου Ἰνδικτ. 2).
την σειρὰν οὐ δυνατὸν ἀναγνῶσαι).
«φροντιστήριον ἱερὸν κατὰ τὸ μέγα Ἵεροσολύμων».
- 44) 1081. Χρυσόβουλλος γραφὴ Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου. (6589, Λαύρα
Ἐν τούτῳ τῷ ἔγγραφῳ διαλύεται ἡ φιλονεικία τῆς Ἰνδικτ. 4).
Λαύρας μετὰ Θεοδώρου τοῦ Αἰχμαλώτου περὶ

¹ Οὕτω καὶ κατωτέρω λαμβανομένου ἐπιθετικῶς τῆς λ. χρυσόβουλλον. Πρβλ. Acta
et Diplom. II σ. 21: Χρυσόβουλλον σιγίλλιον Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου.

- τινων ἐπιμάχων τόπων πρὸς ὄφελος τῆς πρώτης.
σ. 27 «... τὴν ἐν Θεσσαλονίκη Δουκικὴν διεῖπεν ἀρχὴν».
- 45) 1087. Χρυσόβουλλον ᾽Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δοθὲν μα- (6595, Λαύρα
γίστρῳ Λέοντι τῷ Κεφαλίνῳ διὰ τὰ κτήματα ᾽Ινδικτ. 7).
Μεσολίμου ἐγγὺς τῆς Θεσσαλονίκης.
«Ἐφθασεν ἡ βασιλεία μου».
- 46) 1090. Χρυσόβουλλος γραφὴ ᾽Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ εἰς (6598, Λαύρα. Αὐ-
τὰ κτήματα τῆς Λαύρας. γούστου ᾽Ινδικτ. 7).
«Τῆς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν φροντιστηρίων ἱερᾶς προ-
μηθείας».
- 47) Χρυσόβουλλον ᾽Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ |
48) Χρυσόβουλλον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ᾽Ιωάννου | περὶ τοῦ (Λαύρα).
᾽Ορθοδόξου Λατινικοῦ μοναστηρίου ἐν ᾽Αθῶν,
ὀνομαζομένου ᾽Αμαλφινοῦ, οὗ τὰ ἐρεῖπια καὶ ἕως
τοῦ νῦν φαίνονται¹. (Ἐγὼ οὐκ εἶδον ταῦτα τὰ
ἔγγραφα).
- 49) 1259. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ Δούκα, ᾽Αγγέλου, Κομνη- (6767, Λαύρα.
νοῦ Παλαιολόγου διὰ τὰ κτήματα τῆς Λαύρας. ᾽Ιανουαρίου
«Καὶ τοῖς ἄλλοις μὲν πᾶσι».
- 50) 12... Τοῦ αὐτοῦ | διὰ τὰ κτήματα τοῦ μ. ᾽Εσφιγμένου (67... ᾽Αγιος
51) 12... Τοῦ αὐτοῦ | » τοῦ ἁγίου Παύλου. Παῦλος).
«Καλὴ μὲν καὶ στρατιωτικὴ φάλαγξ». (67... ᾽Εσφιγμένου).
- 52) 1276. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τοῦ Ξηροποτάμου. (6784, Ξηροποτάμ.
᾽Αρχὴ ἡμίσβυστος, ἐν ταῖς πρώταις δύο σειραῖς ᾽Ινδικτ. 4).
φαίνονται 28 λέξεις· «καλλινίκων τεσσαράκοντα
οὕτω πως ἐπικεκλημένη».
- σ. 28 53) 12... Τοῦ αὐτοῦ χρυσόβουλλον, δοθὲν Δημητρίῳ Μου- (67... Δοχειαρίου).
ρίνῳ διὰ τὰ χωρία: ᾽Ερμηλίαν, Κράββατον, ᾽Αν-
τιγόνην καὶ λοιπά, ἐγγὺς τῆς Θεσσαλονίκης.
(᾽Εσημειώθη ἡ περίληψις).
- 54) 1280. Χρυσόβουλλον ᾽Ανδρονίκου περὶ τῶν κτημάτων (6791, ᾽Ιβήρων.
τῆς Μονῆς τῶν ᾽Ιβήρων ἡ ἀρχὴ ἐχάθη. ᾽Ιωνίου
«Τὸ μετόχιον τὸ μελισσουργεῖον». ᾽Ινδικτ. 11).

¹ Ὁ πύργος μόνον σφύζεται εἰς 2 1/2 ὥρῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Λαύρας κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Καρεᾶς ἄγουσαν. Πρὸ ἐτῶν ἐσφύζετο καὶ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ πύργου Λατινικὴ, νῦν μόνον ἡ θέσις δείκνυται. Εἰς τὸ ἄνω γωνιαῖον ἄκρον ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐγκεχάραται ὁ ᾽Ρωμαϊκὸς μονοκέφαλος ἀετός. Ἡ μονὴ διελύθη μετὰ τὸ ἐν ἔτει 1052 ἐπελθόν σχίσμα τῆς Δυτ. Ἐκκλησίας καὶ ἔκτοτε προσηρτήθη αὕτη μετὰ τῆς περιοχῆς τῆ Λαύρας.

- 55) 1284. Τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῆς ἀφιερώσεως αὐτοῦ τῷ (6792, Φιλοθέου.
Μοναστηρίῳ Φιλοθέου τῆς δεξιᾶς Ἰωάννου τοῦ Ἰουλίου
Χρυσοστόμου. Ἰνδικτ. 12).
«Παῖδες Ἑλλήνων ἀσεβεῖς».
- 56) 1287. Τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῶν κτημάτων τοῦ Μ. Φιλοθέου (6795, Φιλοθέου.
ἐν τῇ νήσῳ Θάσῳ. Ἀπριλ. Ἰνδικτ. 15).
«Πᾶς μὲν ὅστις καὶ προσάγειν θελήσειε τοῦ Θεοῦ
καὶ Λόγου».
- 57) 1287. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων Μ. ὑπεραγίας Θεο- (6795, Φιλοθέου.
τόκου, τοῦ εὕρισκομένου περὶ τὰ Στυλάρια.¹ Ἀπριλ. Ἰνδικτ. 15).
(Ἐσημειώθη ἢ περιλήψις).
- 58) 1289. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων Μ. τοῦ Ζωγράφου (6797, Ζωγράφου.
(Ἐπάρχει σημείωσις). Ἀγούστου
Ἰνδικτ. 2).
«Ἐπειδὴ καὶ νῦν οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος».
- 59) 1298. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Λαύρας. (6806, Λαύρα).
σ. 29 «Ἐπειδὴ μὲν τοὺς κόσμου τε καὶ ἐν τῷ κόσμῳ
χωρήσαντας».
- 60) 1302. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ (6810, Βατοπαί-
Βατοπαιδίου. διον ἢ 6800 Ἰου-
«Καὶ τοὺς μὲν τὰ πρῶτα βάρθρα πηξαμένους».
λίου Ἰνδικτ. 15).
- 61) 1302. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ (6810, Ξηροποτάμ
Ξηροποτάμου. Ἀγούστου
Ἰνδικτ. 13).
«Τὰ ὅσα τῇ τοῦ κρείττονος».
- 62) 1310. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολό- (6818, Ἰβήρων.
γου περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων. Ἀγούστου
Ἰνδικτ. 8).
«Καὶ Βασιλεῖ δὲ ἄρα. κ.τ.λ.»
- 63) 1311. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου περὶ τῶν κτημάτων (6820, Ῥωσσικόν.
τῆς Μονῆς τοῦ Ῥωσσικοῦ. Σεπτεμβρίου).
«Οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος διακειμένη
σεβασμῖα τῶν Ῥώσσω μονῆ».
- 64) 1322. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ (6830, Κουτλουμ.
Ἀλυπίου, ἐν τῷ Ἄθῳ (Κόπια). (Ἐπάρχ. περίλ.) Ἰνδικτ. 5)
- 65) 1324. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, (6832, Βατοπαίδ).
περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου
ἐν τῇ πόλει τῆς Βεῤῥοίας οἰκοδομηθείσης ὑπὸ

¹ Εἶναι τὰ ἐπὶ Θράκης Στυλάρια παρὰ τὴν νῦν Κομοτινὴν κείμενα, ἅπερ ἀπετέλουν ἐπισκοπήν. Πλησίον ὑπάρχει ἡ λίμνη τῆς Ἀπολλωνιάδος (βλ. Ἱστορίαν Ἀσκητισμοῦ τόμ. Α' σ. 99 (Θεσσαλονίκη 1929).

τοῦ Σεβαστοῦ Θεοδώρου Σαρανδηνοῦ, καὶ ἀσφαλισθείσης κτήμασιν, ἅτινα ὁ Ἄνδρονίκος ἐχαρίσατο τούτῳ τῷ Σεβαστῷ διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ.

«Τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λόγιον».

- σ. 30
- 66) 1325. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου, περὶ τοῦ κτήματος τῆς Μ. τοῦ Ζωγράφου ἐπὶ τοῦ Στρουμῶνος τοῦ ἐπιλεγομένου Πρέβισια. (Ἔπαρχει σημειώσεις). (6833, Ζωγράφου Ἰουλίου Ἰνδικτ. 8).
- «Ἐπεὶ ὁ ὑψηλότατος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων».
- 67) 1325. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ Ζωγράφου. (Ἔπαρχει σημειώσεις). (6834, Ζωγράφου Σεπτεμ. Ἰνδικτ. 9).
- «Ὁ ὑψηλότατος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Μιχαὴλ ὁ Ἀσάνης».
- 68) 1326. Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς Μ. τοῦ Φιλοθέου. (6835, Φιλοθέου Ὀκτωβρίου Ἰνδικτ. 10).
- «Ἐπειδὴ ὁ περιπόθητος ἀνεψιὸς τῆς βασιλείας μου».
- 69) 1328. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου, περὶ διαφόρων κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ Ζωγράφου. (Ἔπαρχουσι σημειώσεις). (6836, Ζωγράφου Μαρτ. Ἰνδικτ. 11).
- 70) 1327. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου. (6836, Ζωγράφου Σεπτεμβρίου Ἰνδικτ. 11).
- «Ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Μιχαὴλ ὁ Ἀσάνης».
- 71) 1329. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Λάυρας. (Ἔπαρχει σημειώσεις). (6837, Λάυρα Ἰανουαρίου Ἰνδικτιῶνος 12).
- «Οἱ τοὺς φθαρτοὺς καὶ οὐδενὸς ἀξίους».
- σ. 31
- 72) 1326. Τοῦ αὐτοῦ περὶ διαφόρων κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπαιδίου. (6837, Βατοπαιδ. Μαΐου Ἰνδικτ. 12).
- «Εἶδ' ἄρα τῶν μὲν ἄλλων δὴ ξυμπάντων».
- 73) 13... Κόπια, ἀπὸ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Ἀνδρονίκου διὰ τὴν μονὴν τοῦ Καρακάλλου (δυσανάγνωστος, ὅμως ὑπάρχει σημείωσις). (68.. Καρακάλλου).
- 74) 13... Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ Ξενοφῶντος. (68.. Ξενοφῶντος).
- «Παντὶ τῷ αἰτοῦντι διδόναι».
- 75) 1342. Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου διὰ τὸ χωρίον Χάνδαξ. (6850, Ζωγράφου Ἰανουαρ. Ἰνδ. 10).
- «Ἐπειδὴ πρὸ ὀλίγου ἐξητήσατο».

- 76) 1342. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ Ζωγράφου. (Ἐσημειώθη μόνον περίληψις). (6850, Ζωγράφου. Ἰανουαρ. Ἰνδ. 10).
- 77) 1343. Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Δοχειαρίου. (6851, Δοχειαρίου. Μαΐου Ἰνδικτ. 11).
«Ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει τοῦ Ἁθῶ».
- 78) 1342. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Λαύρας (συντομώτερον ὀλίγον). (6851, Λαύρα. Δεκεμβρίου Ἰνδικτ. 11).
«Πολλοὶ γεγόνασι τῶν τοῦ Σωτῆρος ἐντολῶν πληρωταί».
- 79) 1344. Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου χρυσόβουλλον, διὰ τὸ τοῦ Βατοπαιδίου Μετόχιον Προσόροιο. (Ἐσημειώθη μόνον ἢ περίληψις). (6852, Βατοπαιδ. Αὐγούστου Ἰνδικτ. 12).
«Ἐπεὶ οἱ Μοναχοὶ τῆς κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος».
- 80) 1344. Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, διὰ τὸ χωρίον Μαρμαρηνὸν κατὰ τὸν Στρυμόνα, ἀφιερωθὲν τῇ μονῇ τοῦ Ζωγράφου παρὰ τοῦ Γ. Στρασιμήρου Πιγκέρνους, τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων. (6853, Ζωγράφου Ὀκτ. Ἰνδικτ. 13).
«Ἐπεὶ ὁ Πιγκέρνης τοῦ ὑψηλοτάτου βασιλέως τῶν Βουλγάρων».
- 81) 1344. Τοῦ αὐτοῦ Χρυσόβουλλον, δι' οὗ αὐτὸς δωρεῖται τὸ χωρίον Ζίχναν εἰς τὸν αὐτοῦ πιστὸν στρατοπεδάρχην Ἰωάννην Χοῦμνον· εἰς διαδοχικὴν κληρονομίαν. (Ἐσημειώθη σύντομος περίληψις). (6853, Φιλοθέου. Νοεμβρίου).
- 82) 1346. Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς Λαύρας. (6854, Λαύρα. Αὐγούστ. Ἰνδικτ. 14).
«Ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ».
- 83) 1349. Τοῦ αὐτοῦ χρυσόβουλλον, δι' οὗ χαρίζει αὐτὸς Δημητρίῳ Δεβλησινῶν χρηματικὸν κέρδος ἐκ τῶν ἐσοδημάτων τοῦ χωρίου τῆς Ἐρμηλίας. (Ἐσημειώθη μόνον ἢ περίληψις). (6858, Δοχειαρίου. Ὀκτωβρίου. Ἰνδικτ. 3).
«Ἐπεὶ ἐδωρήσατο ἡ βασιλεία μου».
- 84) 1351. Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν γῆν Πατρικόνος, ἐκ 2400 μοδίων, ἀφιερωθεῖσαν τῷ μεγάλῳ Ἀδνουμιάστῳ Κατσαρᾷ. (Ἐσημειώθη μόνον ἢ περίληψις). (6859, Δοχειαρίου Ἰανουαρ.).
- 85) 1351. Χρυσόβουλλον Ἰωάννου Κατακουζηνοῦ. (6859, Ἰβήρων Ἰουλ. Ἰνδικτ. 4).
- 86) 1351. Τοῦ αὐτοῦ περὶ διαφόρων κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων. (6859, Ἰβήρων).
«Ἐπεὶ οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἁθῶ».

σ. 32

σ. 33

- 87) 1354. *Κόπια Χρυσοβούλλου Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* (6862, Ῥωσ. κοῦ).
διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Ῥωσικοῦ.
«Ἡ ἐκ Θεοῦ βασιλεία μου».
- 88) 1355. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* διὰ τὸ (6863, Φιλοθέου.
κτῆμα τῆς μονῆς τοῦ Φιλοθέου ἐν τῇ νήσῳ τῆς Μαίτου Ἰνδικτ. 7).
Λήμνου.
«Βασιλικῆς ἄρα καὶ σπουδῆς ἐπαινουμένης καὶ
καλῶς ἐχούσης σκέψεως».
- 89) 1355. *Τοῦ αὐτοῦ* διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ *Δοχεια-* (6864, *Δοχειαρίου*
ρίου. Σεπτεμ. Ἰνδικτ. 9).
«Οὐδὲν οὕτως ἴδιον πέφυκεν εἶναι».
- 90) 1356. *Κόπια, ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου Ἰωάννου τοῦ Παλαι-* (6864,
ολόγου διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ *Καρακάλλου*. *Καρακάλλου*).
- 91) 1357. *Κόπια ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοῦ βασιλέως* (6865, Παντοκράτ.
περὶ τοῦ μοναστηρίου Ῥαβδούχου ἐν τῷ Ἄθῳ. Ἄπριλ. Ἰνδικτ. 10).
(Ἐσημειώθη περίληψις).
- 92) 1357. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* διὰ (6865, Ἐσφιγμέν.
τὸ κτῆμα τοῦ Ἐσφιγμένου ἐν τῷ *Δογγῶ*. Αὐγούστου
«Ἐπεὶ οἱ ἐνασκούμενοι ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἄθῳ».
Ἰνδικτ. 10).
- 93) 1357. *Τοῦ αὐτοῦ* περὶ διαφόρων κτημάτων τῆς Μονῆς (6865, Ἰθήρων,
τῶν Ἰθήρων. (Ἐσημειώθη περίληψις). Αὐγούστ. Ἰνδ. 10).
- 94) 1356. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* περὶ (6865, Βατοπαίδ.
διαφόρων κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ *Βατοπαι-* Σεπτεμβρίου
δίου. (Ἐπάρχει σημείωσις). Ἰνδικτ. 10).
- ο. 34 95) 1356. *Χρυσόβουλλος ὄρισμός τοῦ αὐτοῦ*, δι' οὗ παραχω- (6865, Βατοπαίδ.
ρεῖται τῷ *Βατοπαιδίῳ* δικαίωμα ἔχειν θαλασσοπό- Σεπτεμβρίου).
ρον πλοῖον χωρητικότητος ἕως 700-ων μοδίων. Ἰνδικτ. 10).
«Ἡ βασιλεία μου τὸν παρόντα χρυσόβουλλον
ὄρισμὸν αὐτῆς ἀπολύει».
- 96) 1364. *Σιγίλλιον Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ Τραπεζουν-* (6873, Λαύρα.
τίου, δοθὲν τῷ τῆς Θεοτόκου Μοναστηρίῳ, τῷ Δεκεμβ. Ἰνδικτ. 3).
εὕρισκομένῳ ἐν τῷ Ὄρει *Μελᾶ*.
«Ἐν πᾶσιν, οἷς τὸ παρὸν ἡμῶν εὐσεβῆς ἐπιδεί-
κνυται Σιγίλλιον».
- 97) 1366. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου*, δοθὲν (6874, Διονυσίου.
τῷ τοῦ *Προδρόμου Μοναστηρίῳ* τῷ ἐν Ἄθῳ, τῷ Αὐγούστου
ἔπονομαζομένῳ *Νέα πέτρα*, διὰ τὸ κτῆμα ἐν τῇ Ἰνδικτ. 4).
νήσῳ τῆς *Λήμνου*. (Ἐσημειώθη περίληψις).

- 98) 1375. Χρυσόβουλλον Ἰαλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ Τραπεζουντίου διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς μονῆς τοῦ Διονυσίου. (6883, Διονυσίου).
 «Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. κ.τ.λ.»
- 99) 1378. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (6887, "Αγ. Παῦλος Νοεμβρίου).
 δοθὲν τῷ Ῥαδοσλάβῳ καὶ τῆς τέκνοις αὐτοῦ, Ἀβραδιά δύο χωρία πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, μίτι καὶ Νεοχώρι.
 «Ἐπεὶ Σαμπίας ὁ Ῥαδοσλάβος ἀνέφερον».
- σ. 35
 100) 1394. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου περὶ (6902, Παντοκράτ. Ἰανουαρίου Ἰνδικτ. 2).
 διαφόρων κτημάτων τῆς Μ. τοῦ Παντοκράτορος. (Ἐπάρχει σημείωσις).
 «Οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος».
- 101) 1396. Τοῦ αὐτοῦ, διὰ τὸ κτῆμα τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου εἰς τὴν νῆσον Λῆμνον. (6904, Παντοκράτ. Ἰανουαρ. Ἰνδ. 4).
 «Ἐπειδὴ οἱ μοναχοί».
- 102) 1404. Χρυσόβουλλον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου περὶ ἀπαλλαγῆς τῆς Λαύρας ἐκ τῆς εἰσφορᾶς δεκάτων ἐκ τινων κτημάτων, κατὰ συνέπειαν ἐπισκέψεως τούτου τοῦ Μοναστηρίου ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ. (6912, Λαύρα. Ἀγούστου Ἰνδικτ. 12).
 «Εἰ μὲν ἀπ' ἀρχῆς ἐτήρει τοῦ υἱοῦ τὴν ἐντολὴν ὁ ἀνθρῶπος».
- 103) 1405. Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου διὰ τὰ χωρία Ἀβραμίτι καὶ Νεοχώρι, ἀφιερωθέντα ὑπὸ τοῦ Ῥαδοσλάβου εἰς τὴν Μονὴν τοῦ ἀγίου Παύλου. (Ἐπάρχει σημείωσις). (6913, Ἅγιος Παῦλος. Ἰουνίου Ἰνδ. 1).
- 104) 1407. Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὸ κτῆμα τοῦ ἀγίου Παύλου Παλαιοχώρι, ἐν τῇ Κασσάνδρῳ. (6915, Ἅγιος Παῦλος. Ἰουνίου Ἰνδ. 1).
 «Ἐπεὶ πρὸ καιροῦ τινος ἐδωρήσατο ἡ βασιλεία μου».
- 105) 1407. Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἐν μοναχοῖς Ἰωάσαφ¹, δοθὲν τοῖς Μοναστηρίοις Παντοκράτορος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῆς Λαύρας, Βατοπαιδίου, Ξηροποτάμου καὶ τοῦ ἀγίου (6915, Ἅγιος Παῦλος, Λαύρα, Ξηροποτ. Βατοπαιδίου).

¹ Οὐχ ὁ Παλαιολόγος γενόμενος μοναχὸς ἐπωνομάσθη Ἰωάσαφ, ἀλλ' ὁ Κατακουζηνὸς (βλ. Ἱστορίαν Ἀσκητισμοῦ Α' σ. 94 καὶ 121 ε') ὡς καὶ ὁ Ἰωάννης Οὐγκλεσης τῆς Σερβίας (βλ. Νερούτσον: Ὁ βασιλεὺς μοναχὸς Ἰωάσαφ, ἐν Νέα Ἡμέρα Τεργέστης 1^η/25 Ἰουλίου 1891 ἀφ. 87).

- σ. 36
- Παύλου ἐν τῷ Ἁθῶ. (ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐν 5. Πρωτοτύποις), ἐπὶ δικαιώματι νὰ λαμβάνωσι τὰ δέκατα ἐκ τῶν βασιλικῶν κτημάτων ἐν τῇ Κασσάνδρᾳ. (Σύντομος περίληψις).
«Ὁ τῆς μεγάλης πόλεως ἄρχων, ὅλος ἀγαθὸς ὢν, ἀρχὴν ἐδημιούργησεν ἄνθρωπον ὡς ἀθάνατον».
- 106) 1407. *Πρόσταγμα Δεσπότη τοῦ Ἀνδρονίκου*; διὰ τὴν γῆν τοῦ Ῥωσσοικῶν Μοναστηρίου ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου. (6915, Ῥωσσοικόν).
«Οἱ κύριοι τῆς βασιλείας μου».
- 107) 1408. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου*, διὰ τὰ μετόχια τῆς Μονῆς τοῦ Διονυσίου. (6916, Διονυσίου Ἀὔγουστος Ἰνδικτ. 1).
«Ἐπεὶ οἱ εἰς τὸ μονύδριον τοῦ κυρ. Διονυσίου».
- 108) 1409. *Βασιλικὸν πρόσταγμα* διὰ τὸ κτῆμα τοῦ ἁγίου Παύλου ἐν Κασσάνδρᾳ. (6917, ἁγ. Παῦλος).
«Οἱ ἐνασκούμενοι τῇ κατὰ τὸ Ἁγιον Ὅρος».
- 109) 1414. *Χρυσόβουλλον Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου*, διὰ τὸ κτῆμα τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου Χαουηλῆ (sic) τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου. (6922, Βατοπαίδ. Ἀυγουστοῦ Ἰνδικτ. 7).
«Ὁ τιμιώτατος ἐν μοναχοῖς κύρ Ἀθανάσιος».
- 110) 1414. *Πρόσταγμα* διὰ τὸ κτῆμα τῆς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου Ἀμαριανά. (6923, Δοχειαρίου Δεκέμβ. Ἰνδικ. 8).
«Οἱ ἐνασκούμενοι τῇ σεβασμίᾳ Μονῆ τοῦ Δοχειαρίου».
- σ. 37
- 111) 1419. *Πρόσταγμα Δεσπότη τοῦ Ἰωάννου* διὰ τὰ κτήματα τοῦ ἁγίου Παύλου, Ἀβραμίτι καὶ Νεοχωρι. (6928, Ἁγιος Παῦλος. Σεπτεμβρίου). (Ἐσημειώθη περίληψις).
«Αἱ κατὰ τὸ Ἁγιον Ὅρος τοῦ Ἁθῶ σεβασμιαί Μοναί».
- 112) 1436. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Παύλου, ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου (Συντετμημένον). (6945, Ἁγιος Παῦλος. Σεπτεμβ. Ἰνδικτ. 15).
«Αἱ κατὰ τὸ Ἁγιον Ὅρος τοῦ Ἁθῶ σεβασμιαί Μοναί».
- 113) 1456. *Χρυσόβουλλον Ἀλφόνσου, βασιλέως Ἀραγωνίας, Σικελίας, Βαλεντίας, Ἱερουσαλήμ. Οὐγγαρίας* κ.τ.λ. δοθὲν τῇ Μονῇ τοῦ Βατοπαιδίου καὶ παντὶ τῷ ἁγίῳ Ὅρει. (Διὰ τοὺς πειρατάς). Λατινιστί: «Alfonsus Dei Rex Arragoniae, Siciliae et ctr».

- 114) 1462. *Πρόσταγμα Δημητρίου Δεσπότη τοῦ Παλαιολόγου περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ καπελίου ἐν τῷ τῆς Δήμνου μετοχίῳ τοῦ Ἁγίου Παύλου.* «Ἐπειδὴ οἱ ἐν τῇ σεβασμῖα Μονῇ τοῦ Ἁγίου Παύλου».
(6970, Ἁγιος Παῦλος. Ἰουλίου Ἰνδικτ. 10).
- 115) *Χρυσόβουλλον σιγίλλιον* (ὄνομα λείπει) (Ἀπριλίου, Λαύρα. Ἰνδικτ. 15).
ἐπικυροῦν πνευματικὴν διαθήκην μοναχοῦ τινος Ἀθανασίου, ἐν ἧ αὐτὸς ἀφιεροῖ τῇ τοῦ Ἁθω Λαύρα, τὸ ἑαυτοῦ Μοναστήριον ἐν τῇ Καλαμαρία, πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης.
«Εἶδὲ στρατιώτης ὄπλοις περιφραξάμενος ἑαυτόν».
- 116) *Πρόσταγμα* (ὄνομα λείπει) διὰ τὴν γῆν τῆς Μονῆς . . . τοῦ Ἐσφιγμένου, πέριξ τῆς Ρενδίνης, ἐκ 2000 μωδίων.
(Ἐσφιγμένου. Σεπτεμβρίου Ἰνδικτ. 12).
«Ἐπειδὴ οἱ Μοναχοὶ τῆς κατὰ τὸ Ἁγιον Ὄρος τοῦ Ἁθω διακειμένης σεβασμ. Μονῆς».
- 117) *Σιγίλλιον* σεβαστοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Κομνηνοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου τὰ εὐρισκόμενα ἐν τοῖς ὄρεισις τῆς Ἱερισσοῦ. (Ἐσημειώθη περίληψις).
(Ξηροποτάμου).
- 118) 1775. *Μετὰφρασις* τοῦ χὰτ - σεριφίου, ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 1775 μηνὶ Δεκεμβρίῳ διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου, Ἀχιανοῦ καὶ Πατρικῆ. «Ἐνδοξότατε καὶ σοφώτατε».
(Ἐσφιγμένου).
- 119) 1194. Ὁθ. Ἐτερον Βασιλικὸν πρόσταγμα ἀπολυθὲν κατὰ τὸ 1194 ἔτος περὶ τῶν ἰδίων κτημάτων.
(1194, Ἐσφιγμένου. Τουρκιστ).
- 120) *Πρόσταγμα* (ὄνομα λείπει) διὰ τὸ κτῆμα Φεβρουαρίου τὰ Ἀμαριανά, πωληθὲν τῇ Μονῇ τοῦ Δοχειαρίου ὑπὸ τοῦ μεγάλου Δομεστίκου Δημητρίου τοῦ Παλαιολόγου διὰ 600 ὑπέρπυρα. «Ἐπεὶ ἀνηνέχθη τῇ Βασιλείᾳ μου».
(Δοχειαρίου. Ἰνδικτ. 13).

Πλαστίγραφα χρυσόβουλλα.

- 121) 924. Δύο ἀντίγραφα χρυσόβουλλα βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ Γεροντοτέρου περὶ τῆς ἀνακαινίσεως τῆς Μ. τοῦ Ξηροποτάμου καὶ περὶ τοῦ τιμίου Εὐλοῦ¹. Ταῦτα τὰ ἀντίγραφα ἀντιλέγουσι τὸ ἐν τῷ ἄλλῳ.
(6432, Ξηροποτάμ.).

¹ Τὸ περίφημον τοῦτο χρυσόβουλλον ἐξεδόθη θάκις (ζῆτει ἐν βιβλιογρ. τοὺς ἀριθμ. 1778 (Βάρσκι), 1778 (Δαπόντες), 1780 (Χριστοφόρος), 1838 (Οἰκονόμος),

- σ. 36
- Παύλου ἐν τῷ ᾽Αθῶ. (ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐν 5. Πρωτοτύποις), ἐπὶ δικαιώματι νὰ λαμβάνωσι τὰ δέκατα ἐκ τῶν βασιλικῶν κτημάτων ἐν τῇ Κασσάνδρᾳ. (Σύντομος περίληψις).
«Ὁ τῆς μεγάλης πόλεως ἄρχων, ὅλος ἀγαθὸς ὢν, ἀρχὴν ἐδημιούργησεν ἄνθρωπον ὡς ἀθάνατον».
- 106) 1407. *Πρόσταγμα Δεσπότη τοῦ Ἀνδρονίκου*; διὰ τὴν γῆν τοῦ Ῥωσσοικοῦ Μοναστηρίου ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου. (6915, Ῥωσσοικόν).
«Οἱ κύριοι τῆς βασιλείας μου».
- 107) 1408. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου*, διὰ τὰ μετόχια τῆς Μονῆς τοῦ Διονυσίου. (6916, Διονυσίου Ἀύγουστος Ἰνδικτ. 1).
«Ἐπεὶ οἱ εἰς τὸ μονύδριον τοῦ κυρ. Διονυσίου».
- 108) 1409. *Βασιλικὸν πρόσταγμα* διὰ τὸ κτῆμα τοῦ ἁγίου Παύλου ἐν Κασσάνδρᾳ. (6917, ἁγ. Παῦλος).
«Οἱ ἐνασκούμενοι τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος».
- 109) 1414. *Χρυσόβουλλον Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου*, διὰ τὸ κτῆμα τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου Χαουηλῆ (sic) τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου. (6922, Βατοπαίδ. Ἀύγουστος Ἰνδικτ. 7).
«Ὁ τιμιώτατος ἐν μοναχοῖς κύρ Ἀθανάσιος».
- 110) 1414. *Πρόσταγμα* διὰ τὸ κτῆμα τῆς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου Ἀμαριανά. (6923, Δοχειαρίου Δεκέμβ. Ἰνδικ. 8).
«Οἱ ἐνασκούμενοι τῇ σεβασμίᾳ Μονῆ τοῦ Δοχειαρίου».
- σ. 37
- 111) 1419. *Πρόσταγμα Δεσπότη Ἰωάννου* διὰ τὰ κτήματα τοῦ ἁγίου Παύλου, Ἀβραμίτι καὶ Νεοχώρι. (6928, Ἅγιος Παῦλος. Σεπτεμβρίου). (Ἐσημειώθη περίληψις).
«Οἱ ἐνασκούμενοι τῇ σεβασμίᾳ Μονῆ τοῦ ἁγίου Παύλου, Ἀβραμίτι καὶ Νεοχώρι».
- 112) 1436. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Παύλου, ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου (Συντετμημένον). (6945, Ἅγιος Παῦλος. Σεπτεμβ. Ἰνδικτ. 15).
«Αἱ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος τοῦ Ἀθῶ σεβάσμαιι Μοναί».
- 113) 1456. *Χρυσόβουλλον Ἀλφόνσου, βασιλέως Ἀραγωνίας, Σικελίας, Βαλεντίας, Ἱερουσαλήμ. Οὐγγαρίας* κ.τ.λ. δοθὲν τῇ Μονῇ τοῦ Βατοπαιδίου καὶ παντὶ τῷ ἁγίῳ Ὅρει. (Διὰ τοὺς πειρατάς). Λατινιστί: «Alfonsus Dei Rex Arragoniae, Siciliae et ctr».

- 114) 1462. *Πρόσταγμα Δημητρίου Δεσπότη τοῦ Παλαιολόγου περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ καπελίου ἐν τῷ τῆς Λήμων μετοχίῳ τοῦ Ἁγίου Παύλου.* «Ἐπειδὴ οἱ ἐν τῇ σεβασμῖα Μονῇ τοῦ Ἁγίου Παύλου».
(6970, Ἁγιος Παῦλος. Ἰουλίον Ἰνδικτ. 10).
- 115) *Χρυσόβουλλον σιγίλλιον* (ὄνομα λείπει) (Ἁπριλίον, Λαύρα. Ἰνδικτ. 15).
ἐπικυροῦν πνευματικὴν διαθήκην μοναχοῦ τινος Ἁθασίου, ἐν ἧ αὐτὸς ἀφιεροῖ τῇ τοῦ Ἁθω Λαύρα, τὸ ἑαυτοῦ Μοναστήριον ἐν τῇ Καλαμαρία, πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης.
«Εἰδὲ στρατιώτης ὄπλοις περιφραζάμενος ἑαυτόν».
- 116) *Πρόσταγμα* (ὄνομα λείπει) διὰ τὴν γῆν τῆς Μονῆς. . . . τοῦ Ἐσφιγμένου, πέριξ τῆς Ρενδίνης, ἐκ 2000 μοδίων.
«Ἐπειδὴ οἱ Μοναχοὶ τῆς κατὰ τὸ Ἁγιον Ὄρος τοῦ Ἁθω διακειμένης σεβασμ. Μονῆς».
σ. 38 (Ἐσφιγμένου. Σεπτεμβρίου Ἰνδικτ. 12).
- 117) *Σιγίλλιον* σεβαστοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Κομνηνοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου τὰ εὕρισκόμενα ἐν τοῖς ὄρειοις τῆς Ἰερισσοῦ. (Ἐσημειώθη περίληψις).
(Ξηροποτάμου).
- 118) 1775. *Μετάφρασις* τοῦ χὰτ - σεριφίου, ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 1775 μηνὶ Δεκεμβρίῳ διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου, Ἀχιανοῦ καὶ Πατρύκη. «Ἐνδοξότατε καὶ σοφώτατε».
(Ἐσφιγμένου).
- 119) 1194. Ὁθ. *Ἐτερον Βασιλικὸν πρόσταγμα* ἀπολυθὲν κατὰ τὸ 1194 ἔτος περὶ τῶν ἰδίων κτημάτων.
(1194, Ἐσφιγμένου. Τουρκισί).
- 120) *Πρόσταγμα* (ὄνομα λείπει) διὰ τὸ κτῆμα Φεβρουαρίου τὰ Ἀμαριανά, πωληθὲν τῇ Μονῇ τοῦ Δοχειαρίου ὑπὸ τοῦ μεγάλου Δομεστικοῦ Δημητρίου τοῦ Παλαιολόγου διὰ 600 ὑπέρπυρα.
«Ἐπεὶ ἀνηνέχθη τῇ Βασιλείᾳ μου».
(Δοχειαρίου. Ἰνδικτ. 13).

Πλαστόγραφα χρυσόβουλλα.

- 121) 924. Δύο ἀντίγραφα χρυσόβουλλα βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ Γεροντιέρου περὶ τῆς ἀνακαινίσεως τῆς Μ. τοῦ Ξηροποτάμου καὶ περὶ τοῦ τιμίου Ξύλου¹. Ταῦτα τὰ ἀντίγραφα ἀντιλέγουσι τὸ ἐν τῷ ἄλλῳ.

¹ Τὸ περίφημον τοῦτο χρυσόβουλλον ἐξεδόθη θάκις (ζῆτει ἐν βιβλιοφ. τοὺς ἀριθμ. 1778 (Βάρσκι), 1778 (Δαπόντες), 1780 (Χριστοφόρος), 1838 (Οἰκονόμος),

- 122) 1356. Χρυσόβουλλα Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου διὰ τὸ Μον. τοῦ Καλλιγράφου ἐν τῷ Ἐθῶ. (6864, Δοχειαρίου).
- 123) 1407. Χρυσόβουλλα Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου διὰ τὸ Μοναστήριον Σκαμανδρηγὸν ἐν τῷ Ἐθῶ¹. (6915, Κωνσταμονίτου).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 5ος.

σ. 39

Πρακτικὰ καὶ Βακουφλαμέδες.*Α'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων.*

- 124) 1104. Πρακτικὸν Ἀνδρονίκου, ἄγαν παλαιὸν μήκους 3 πήχεις πλάτος 1 πήχυν. (Ἐπάρχει σημειώσεις). (6612, ἐνωρίτερον) Ἰβήρων. Ἀγούσ. Ἰνδικτ. 5 ἢ 15).
- 125) 1104. Κόπια πρακτικοῦ Ἰωάννου Σεβαστ. Κομνηνοῦ. μήκους 10 πήχων, συγκριθὲν μετὰ τοῦ κειμένου ὑπὸ τινος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων. (Ἐπάρχει σημειώσεις). (6612, *ibidem* Ἰανουαρίου).
- 126) 1116. Δύο ἀντίγραφα πρακτικῶν κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. (6626, *ibidem*).
- 127) Πρακτικὸν Ἰωάννου Βατάση πρωτοβίβλου, λίαν μακρὺ. (Ἐπάρχει σημειώσεις). (Ἔτος... Ἀπριλίον Ἰνδικ. 7. *ibid.*).

1856 (Müller), 1857 (Lingenthal), 1865 (Migne), 1881 (Σακελλίων), 1926 (Εὐδόκιμος Ξηροποταμηνός, ὅστις ὑποστηρίζει λίαν τολμηρῶς τὴν γνησιότητα). Πρῶτος διέβαλεν αὐτὸ ὡς πλαστὸν Ἀμφιλόχιος ὁ Φιλοθεΐτης (βλ. Ἀνατ. Ἀστέρτα Κ' σ. 309-11), εἶτα ὁ Θεοδώρητος, ὁ Φρεαρίτης, ὁ Γεδεών κλπ., περὶ οὐδενὸς ἐγγράφου ἐγένετο τοσοῦτος πάταγος, ἀλλ' ἀνωφελῆς τοῖς ἀγιορείταις.

¹ Αἱ μοναὶ Δοχειαρίου καὶ Κωνσταμονίτου ἀπ' αἰῶνων ἐρίζουσι περὶ τῆς περιοχῆς, ἐν ἣ ἔκειτο ἡ πάλαι τοῦ Καλλιγράφου μονή, τὸ σπουδαιότερον ἢ πρώτη τεκμήριον ἰδιοκτησίας παρουσιάζει τὸ ἀνωτέρω χρυσόβουλλον τοῦ *I. Παλαιολόγου*, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ὡς γνησίου ἐξηγέθη καὶ ἡ τελευταία ὑπὲρ αὐτῆς γνωμοδότησις τῶν καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου Παπούλια καὶ Τριανταφυλλοπούλου (1928). Ὁ γέρον Ἱερόθεος Δοχειαρίτης τῷ 1929 ἐκδούς ὅλα τὰ σχετικὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης (Τὸ μονύδριον τοῦ Καλλιγράφου) ἀπέδωκε πολλὴν ἢ μᾶλλον τὴν πᾶσαν σπουδαιότητα εἰς τὸ χρυσόβουλλον, (σ. 50-52), οὗ καὶ ἀπλῆ ἀνάγνωσις πείθει ἕκαστον περὶ τῆς τολμηρᾶς κιβδηλίας. Καὶ ἡ ἀνάγνωσις δὲ ἐν πολλοῖς χωλαίνει ἐνταῦθα, π. χ. ἀντὶ «χρυσόβουλλον λόγον» ἐξέδωκεν ὁ γέρον Ἱερόθεος «γόγγυσιν;» καὶ ἀντὶ τοῦ: λόγος, ἔχει «γόγ;» καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Κάλιον ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιμ. Κτενᾶ τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῆς Ἐπετηρίδος (Ἀθῆναι 1927) σ. 295-297). Ὁ κ. Κτενᾶς κατωτ. (σ. 298-300) δημοσιεύει ἕτερον χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ, ὃθεν ἀπέρρευσε, ὡς φαίνεται, καὶ τὸ ἀνωτέρω, (ἦτοι μετεβλήθησαν τὰ ὀνόματα μόνον π. χ. ἀντὶ Καλαμαρία ἐγράφη Καλλιγράφου κ.τ.τ.). Τὰ λεγόμενά μου ἐνταῦθα περὶ πλαστότητος στηρίζονται ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ Οὐσπένσκη καὶ τῶν ἀνωτέρω ἐσωτερικῶν ἐνδείξεων. Ἴνα καταδειχθῇ ἡ πλαστότης πλήρης, ἀπαιτεῖται αὐτοψία διὼ ὡς πρὸς τοῦτο ἐπέχω ν' ἀποφανθῶ ὀριστικῶς καὶ ἐκπεφρασμένως.

- 128) Πρακτικὸν Σεβαστ. Τρύφωνος Κεδρηνοῦ ὀρφανοτρόφου. (Ὑπάρχει σημείωσις). ('Ἔτος ...' Ἀπριλ. 'Ἰνδικ. 14 *ibid.*).
- 129) Σημείωσις: Ὑπάρχουσιν, ἔτι πρακτικὰ Λέοντος τοῦ Καλογνώμονος, Πρωτοσεβαστοῦ Περγαμηνοῦ.
- 130) Κόπια συγκριθεῖσα μετὰ τοῦ κειμένου ὑπὸ τοῦ τῆς Ἱερισσοῦ Ἐπισκόπου Βασιλείου.
- Β'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου.*
- 131) Πρακτικὸν Κωνσταντίνου Σεβαστοῦ Περγαμηνοῦ. (Ὑπάρχει σημείωσις). ('Ἐσφιγμένου).
- σ 40 132) Κόπια πρακτικοῦ Γεωργίου Φαρισαίου, συγκριθεῖσα μετὰ τοῦ κειμένου ὑπὸ τοῦ τῆς Ἱερισσοῦ ἐπισκόπου Ἰακώβου. (Ὑπάρχει σημείωσις ὑπάρχουσιν ἔτι σημειώσεις ἐκ 4 Πρακτικῶν).
- 133) 1582. Βακουφλαμές, μετάφρασις ἐκ τοῦ ὀθωμανικοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. (Ὑπάρχει σημείωσις). (1582, 'Ἰθέρων).
- Γ'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου.*
- 134) Πρακτικὸν πρωτοβίβλου. (Ὑπάρχει σημείωσις). (' Ἀπριλ. Δοχειαρ. 'Ἰνδικτ. 9.).
- 135) Πρακτικὸν Μανουήλ Χαρερίου. (Ὑπάρχει σημείωσις). ('Ἰουλίου 'Ἰνδ. 7).
- 136) 1409. Πρακτικὸν Παύλου καὶ Γεωργίου. (Σχεδὸν ὅλον ἀντεγράφη). (6917, Μαῖου 'Ἰνδικτ. 9).
- Δ'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ξενοφώντος.*
- 137) 1300. Πρακτικὸν Σεβαστοῦ... (Σχεδὸν ὅλον ἀντεγράφη). (6808, Ξενοφώντος Μαρτ. 'Ἰνδικτ. 13).
- 138) 13... Πρακτικὸν Φαρισαίου ἐποχῆς Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου. (Σχεδὸν ὅλον ἀντεγράφη). (68... *ibid.*).
- 139) Σημείωσις: Ὑπάρχουσιν ἔτι δύο Πρακτικά, τοῦ Σεβαστοῦ Δημητρίου καὶ Λέοντος τοῦ Καλογνώμονος. Σημειωμένα εἰσὶ σχεδὸν τὰ αὐτὰ κτήματα.
- Ε'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ζωγράφου.*
- σ. 41 140) Πρακτικὸν Περγαμηνοῦ. (Σχεδὸν ὅλον ἀντεγράφη). (Μαῖου, Ζωγράφ. 'Ἰνδικτ. 3).
- 141) Πρακτικὸν Φαρισαίου. (Ἀντεγράφη ὅλον). (Δεκεμβ. *ibid.* 'Ἰνδικτ. 1).

- 142) 976. Ὁθ. Βακουφλαμές διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Γρηγορίου. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. (Ἀντεγγραφή ὅλον). (976. Γρηγορίου Τουρκιστί).
- 143) 976. Ὁθ. Βακουφλαμές διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Ῥωσικοῦ. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ὁθωμανικοῦ εἰς τὴν Ῥωσικὴν διάλεκτον. (Ὅλον ἀντεγγραφή). (976, Ῥωσικόν. Τουρκιστί.)

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 6 ος.

Ἔγγραφα Ὁροθεικά.

- 144) 1069. Ὁροθεικὴ προᾶξις Ἰωάννου τοῦ Ἀσηκρίτου, βασιλικοῦ νοταρίου περὶ τῶν συνόρων τόπου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Φουσκοῦλου ἐν Κασσάνδρα. «Ἰωάννης Ἀσηκρίτης βασιλικὸς νοτάριος καὶ ἀναγραφεὺς Βολεροῦ Στρυμῶνος». (6577, Ῥωσικόν).
- 145) 1071. Ὁροθεικὴ προᾶξις περὶ τῶν συνόρων κτήματος μονῆς τῶν Ἰθήρων, Μελισσεῶν, ἐπικυρωμένη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Μητροπολίτου Σερόδων. (Ἐπάρχει σημείωσις). (6579, Ἰθήρων. Αὐγούστου, Ἰνδικτ. 9).
- 146) 1407. Ὁροθεικὴ προᾶξις περὶ τῆς παραχωρήσεως γῆς ἐν τῇ νήσῳ τῆς Δήμνου τῇ μονῇ τοῦ Ῥωσικοῦ ἀποπερατωθεῖσα καὶ προαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἰανούλη καὶ Ἀντωνίου τοῦ Καλοθέτου. (Ἐσημειώθη περίληψις). (6915, Ἰουλίου Ἰνδικτ. 15).
- 147) 1419. Ὁροθεικὴ Προᾶξις διὰ τὴν γῆν τῆς Μονῆς τοῦ Ῥωσικοῦ ἐν Κασσάνδρα ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου τοῦ Ῥαδηνοῦ. (Ἐπάρχει σημείωσις). (6927, Ῥωσικόν. Μαΐου Ἰνδι. 12).
- 148) 1422. Ὁροθεικὴ ὑπόθεσις Στεφάνου Δοῦκα Σαραδηνοῦ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου περὶ τῆς παραχωρήσεως τῆς ἐν Κασσάνδρα τῇ Μονῇ τοῦ ἁγίου Διονυσίου. (Ἐπάρχει σημείωσις). «Ἐπειδὴ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος». (6930, Διονυσίου).
- 149) 1539. Ὁροθεικὴ ὑπόθεσις περὶ τῆς διαχωρίσεως τῶν συνορευομένων χωραφίων τῶν Μοναστηρίων ἁγίου Παύλου καὶ Ξενοφῶντος, ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης Ἀρχιεπισκόπου Θεωνᾶ. (Ἐπάρχει σημείωσις). (7047, Ἅγιος Παῦλος).

(Ἐπεται συνέχεια).

ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΑΣ, ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ

